

30

BIRZNIEKA-UPĪŠA

LIT. DZIŅĀ no MANTVIEKS, RĪGA.

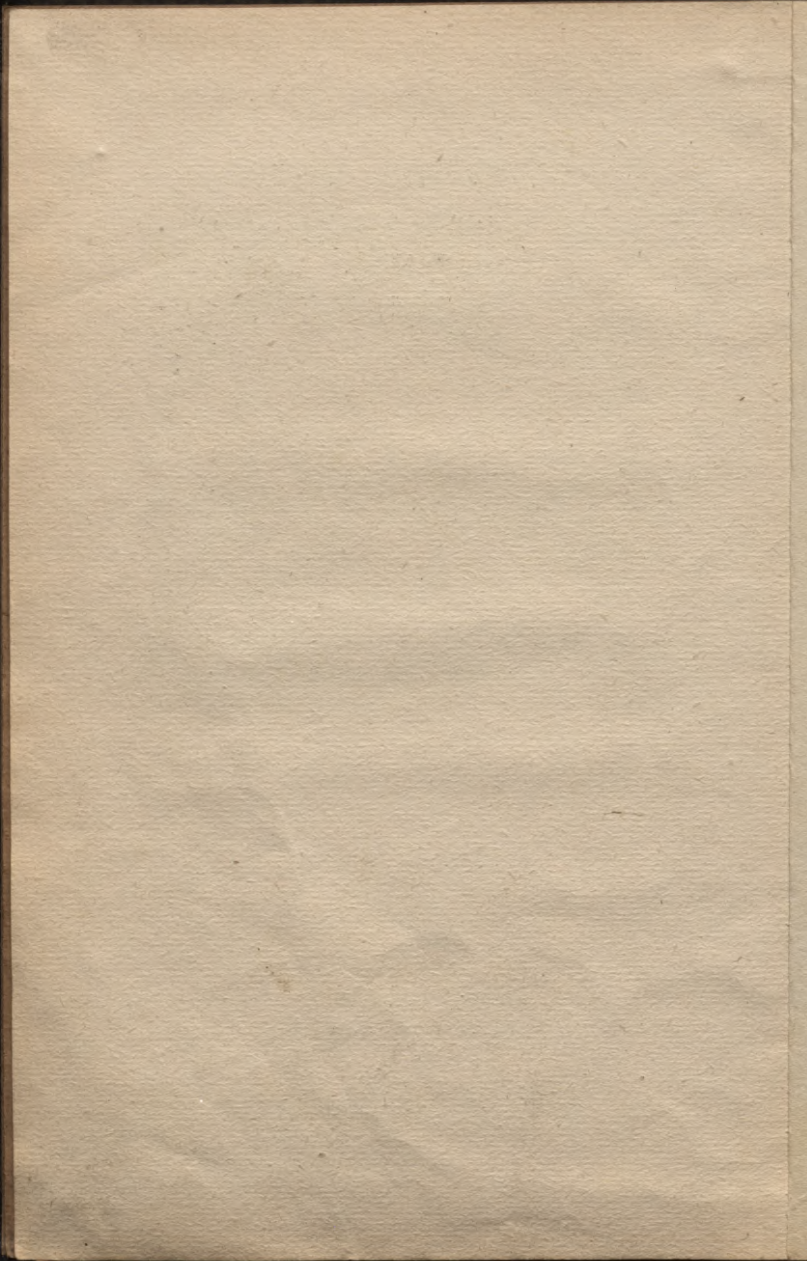
NĪNAS PASACIŅAS

II

ILUSTRĒJIS
A. KRONENBERGS

33057.
balt

IZDEVIS A. JESSENS
R • Ī • G • Ā

Mazajiem lasītājiem № 15.

dubl.

L
810 c

L $\frac{A}{2835}$

Birznieka - Upīša

Nīnas pasaciņas

Ilustrējis A. Kronenbergs

II.

Izdevis A. Jessens,
Rīgā, Kurmanova ielā, 18.

L V B
№ _____ 19. 1925

031003112³

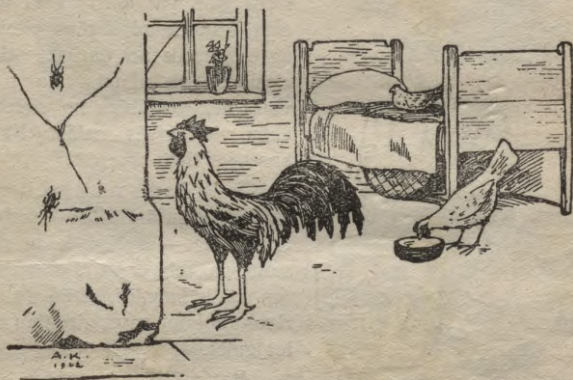
28

E. Pīpiņa un J. Urmaņa drukātava, Rīgā, Marijas ielā 10.

1. Prūši.

Lauciņos bij ieviesušies ļoti daudz prūšu. Viņu galvenā dzīves vieta bij krāsne, plītiņa un viss siltais kaktis. Staigāt viņi staigāja pa visu istabu un meklēja pa grīdu, pa galdu, pa skapi ēdienu druskas, bet pēc paēšanas gāja atpakaļ uz krāsnes pusi, uz silto kaktu. Te griestos, vērbaļķos un sienās bij sašprēgājušas šķirbas, kur pa dienām siltumā varēja netraucēti pārgulēt.

Visdrošākā dzīve gan bij te augšā, šķirbās, jo pa grīdu katru dienu no paša rīta staigāja Pēčus ar savām četrām sievām, kāmēr tās saimnieces gultā neizdējās un nēnokladzinājās. Kāmēr viena dēj, gailis ar citām staigā pa plānu, nostājas uz vienas kājas, liekas tīri kā snaustu, bet tad uz reizi metas nabaga prūsim virsū, saķer to knābī un sauc:

„Kur gāji? Ko - ko - ko - ko?”

Saskrej vistas un rautin izrauj Pēčum noķerto prūsi iz knābja.

Bet vistas pašas, kāmēr nedēj, arī visu laiku staigā gar krāsni, gar sienām, groza galvas un skatās. Un ja ierauga prūsi zemē, tad tūliņ ar knābi virsū, ja kaut kur augstāku pie sienas, tad palecas un noknābj. Vienīgais glābiņš no viņu knābjiem tikai tad, kad tās pēc dēšanas izlaiž ārā, bet pavisam droši pret vakaru, kad vistu saime uzlaižas luktā gulēt. Laime vēl, ka gailis tik laikus ved savas sievas gulēt.

Nu prūši var staigāt netraucēti. Ne Poģis, ne Incis tiem pāri nedara. Tāpat arī mazais Pičus ar tiem saradis un nepiegriež viņiem nekādu vērību. Vienīgi Lauciņu māte ir ieēdusies uz prūšiem un grib arī Lauciņu tēvu pret tiem sarīdīt.

„Ar tiem nolādētiem prūšiem gals vai klāt,” viņa ņemas, kad Lauciņu tēvs pievakarē pārnāk no darba: „Saviesušies tik daudz, ka nav vairs nekur glābiņa no viņiem. Čum vien visās malās. Kaut kas pret tiem jāuzsāk!”

Prūši katru reizi paceļ ragus un klausās. Bet Lauciņu tēvs neko — salāpa kādu pastalu, pagrebina gaŗākos vakaros kādu karotīti, paēd vakariņas, apkopj savu zirdziņu un iet gulēt.

Bet arī Lauciņu māte ne-maz vēl nav tik slikta pret prūšiem, kā viņa izliekas. Viņa jau tik vairāk ar to muti. Nupat viņa pados vakariņas, paēdis paši visi trīs, ielies bļodiņā Incim, ķipītī Poģim un citu visu ieliks skapī prūšiem.

Aizšauj ārdurvis, nodzēš uguni, un iestājas Lauciņos nakts klusums līdz rītam. Reizēm tikai Poģis ierejas aiz loga. Bet plāns pilns ar prūšiem. Viņi tagad bauda savu tiesu, ko Lau-

ciņu māte izkaisījusi pa grīdu, galda apakšu, salikusi skapī. Par to visu paldies Lauciņu mātei!

Pār izbārstītām zem galda un uz grīdas maizes drupatām prūši sametušies vairāki pie katras drupatas. Maizes galiņš skapī no iegriestās puses pavisam dzīvs aplipsis no prūšiem. Pa slapjajām un ar retiem putrainiem aplātajām karotēm staigā prūši, ragus sacēlušī, un tura vakariņas. Sanākuši te visi: i mazie bez spārniem, i mātītes ar īsākajiem spārniem, i tēviņi ar garajiem spārniem. Daži no mazajiem tikai nesēn

kā mainījuši kamzolus un tādēļ vēl pavisam balti — nav paspējuši vēl nokrāsoties vispārējā brūni-dzeltēnajā modes krāsā.

Dažas mātītes atvilkušās pie vakariņām ar visām olnīcām — garām, dzeltēnām kārbīnām. Tās viņām jānesā līdzī, kā mēr olnīcas nogatavosies, tad tās varēs atstāt siltajā šķirbā, kur no olnīcām izperināsies mazie baltie tārpiņi ar melnajām galviņām — nākošie prūsēni.

Prūši paturējuši vakariņas, nu tik vēl vajaga nodzerties. Tie apskraida galdu, aiztek līdz Inča šķivītim, bet te maz kas palicis dzēršanai. Jāiet ir uz mūra pie putras spaņņa. Te uzlikts vāks, bet tas jau tikai tā, paraduma pēc. Pat pavārnīcu Lauciņu māte atstājusi putrā iekšā, lai prūšiem vieglāki pieklūt. Un nepārtrauktā rindā prūši dodas pa pavārnīcas kātu dzert putru.

Pat astes viniem te ierīkotas, jo visi uz reizi nevar pietikt. Daudzi, gaidot, skraida pa apaļo vāku, citi, veiklākie, sniedzas tāpat no malas klāt: noiet gar spaņņa malu līdz pat šķidru-

mam un dzer. Bet te uzmanīgi jāturās, un nedrīkst grūstīties, jo var iekrist putrā un noslīkt.

Bet noslīkst arī no pavārnīcas dzerot. Katru nakti tādā burzmā nāk nelaimes gadījumi priekšā, un no rīta daži dzeltēni liķi peld pa baltās putras virsu.

Patlaban arī notika nelaimes gadījums: godīga prūšu māte ar visu savu prāvo olnīcu bij pietikusi pašas pavārnīcas galā pie putras un dzēra. Bet nopakaļus drūzmējās virsū citi prūši, kuņģi negribēja gaidīt. Kāds jauns prūsis, kuņģis atradās mātei ar kārbu vistuvāki, dabūja grūdienu no cita, uzgrūdās pats

prūsienei virsū, un abi iekrita putrā. Jaunais prūsis metās tūlīn pāri uz otru malu, jo uz pavārnīcu, daudzo prūšu dēļ, bij grūti tikt atpakaļ. Arī prūsiene devās viņam pakaļ. Līdz malai abi gan aizpeldēja, bet izrāpties uz sausumu gar malu uz augšu nevarēja, jo visas sešas kājiņas bij noķepušas ar putru. Prūsiene peldēja atkal pāri uz otru malu. Peldēt nācās grūti, jo olnīca smaga, tajā trīsdesmit sešas olas ar trīsdesmit sešiem aizgaldīņiem — katrai oliņai savs aizgaldīņš — līdz malai gan atkal atpeldēja, bet ārā netiek. Atpeldēja arī jaunais prūsis, tas vēl vairāk nobijies vai noguris, sāk, glābdamies pats, ķerties un atspiesties uz prūsienes. Un jo vairāk un ilgāki mocījās, jo vairāk nogura. Beidzot izplēta pat spārnus, griezās turpat uz vietas riņķi un mocījās, kāmēr abi noslīka.

Pret rītu prūši salasījās atkal uz krāsnes, salīda pa šķirbām, tā kā ragi vien slaistījās ārā. Lauciņu māte zvejoja ar pavārnīcu no putras ārā prūšu liķus un atkal nēmas bārties, ka jādarot kāds gals ar šiem pagāniem.

* * *

Atnāca paunu žīds Smēriņš, un Lauciņu māte nopirka boraku. Izvārija kartupeļu biežputru, pielika drusciņ cukuru, piekaisīja boraku, krietni izmaisīja un izsmērēja vakarā pa galdu, sienām, sķapju plauktiem, uz skaidiņām, un salika skaidiņas ap putras spanni un uz krāsnes.

Prūši savā lētticībā nodomāja, ka Lauciņos pienākuši kādi svētki, kā tas reizēm bij parasts: tad cepa raušus, brūvēja alu un cienāja prūšus uz nebēdu. Un prūši ļoti priecājās uz tādiem svētkiem un nelikās sevi ilgi lūdzam, bet likās klāt pie raušiem un visvairāk pie alus. Diezgan daudz upuņu prasīja šādi svētki, jo prūši apdzērās un apslīka alū ļoti daudz.

Bet tik daudz upuņu, kā šoreiz, nekad nebij bijis. Prūši naktī saēdās gārdo biežputru un visi līdz rītam atstiepa kājas. Lauciņu māte otrā rītā visu laiku ar pūces spārnū slaucīja kopā prūšu liķus pa visām malām un bēra ugunī. Pat Pēčum ar vistām tos nedeva.

Būtu šoreiz vai visi prūši Lauciņos izbeigušies, ja šķirbās un uz krāsnes nebūtu palikušas olu kārbiņas. No katras olnīcas izšķīlās pa trīs duču jaunu prūsēnu. Gadījās arī tādi reti prūši, kuŗi neviļus nebij to vakaru nokāpuši no krāsnes un tā nepaguvuši saēsties gardo maltīti; arī tie tagad vēl bij sveiki un veseli.

Un rudenī, kad aizkrāsnē pie sienas uzkāra sīpolu virknes, prūši atkal sāka čumināties pa sīpolu mizām. Lauciņu māte ņēmās atkal gremties, ka Smēriņam nav bijis labs boraks, ka jāmeklē kādas stiprākas zāles prūšu iznīdēšanai.

Bet katru vakaru viņa bārstīja pa grīdu drupatas, lika skapī maizi un turēja spannī putru priekš prūšu vakariņām.

oooooooooooo

2. Zirnēkli.

Vasaru pavadījām uz laukiem. Te katrs aizņemts saviem steidzīgiem darbiem. Arī mēs, pilsētnieki, gribējām šo to piepalīdzēt, ko spējām un pratām. Mazā Nina uzņēmas istabu tīrīšanu un putekļu slaucīšanu. Redzējama darbu visapkārt un visus augu dienu strādājot, arī viņa bija jo lepna uz savu patstāvīgo darbu: bīdīja krēslus un krāģus, stiepās ar savu

slotu jo dziļi zem gultām, un mēslus nesa aiz vārtiem uz papuves lauku. Tad ņēmas ar lupatu pa galdiem un logu bēģeļiem ar putekļu slaucīšanu.

Bet iesācējiem gribas, lai viņu darbu arī citi ievēro un pat paslavē. Tādēļ arī Nina nenocietās jau otrā dienā, neieprasījies:

„Nu, vai tagad nav viss tīrs?”

Man gribējās tūliņ sākt slavēt. Papriekš jāapskatās. Uz grīdas nekā neatradu; uz rakstamā galda arī viss bij kārtībā

un putekli noslaucīti, bet turpat kaktā pie sienas, ne visai augstu, ieraudzīju zirnēkļa tīklu un parādīju, ka arī to vajadzējis noslaucīt.

„Noslaucīju, taisni te noslaucīju,“ viņa teica un aizskrēja pēc lupatas un atkal noslaucīja.

Pēc dažām dienām nejauši pametu acis uz kaktu un atkal turpat ieraudzīju zirnēkļa tīklu. Pasaucu Nīnu, parādīju tīklu, bet nelaidu vairs pēc lupatas.

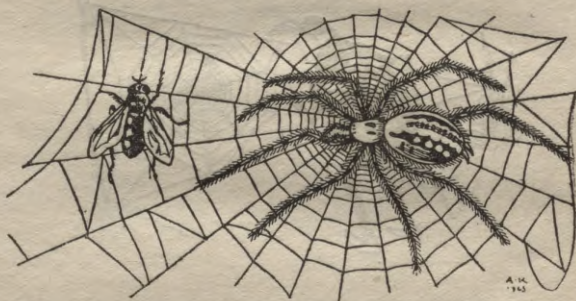
„Ja jau trešo reizi uztaisa, lai paliek. Redzams, tas ir dūšīgs zirnēklis, dzīvosim ar viņu pa draugam. Zirnēkli jau arī ir mūsu draugi, jo viņi ķer mušas, kuŗas mums visu dienu nedod miera“.

Sākām katru dienu aplūkot sava drauga tīklu, bet nemānījām, ka viņā kas ķertos. Vismaz, kad vien paskatījāmies, viss tur bija kluss un mierīgs. Zirnēklis pats bij noslēpies pašā stūrī aiz tīkla īpašā alā, kur to pat nevarējam lāgā saskatīt. Jaunajā tīklā nekur neredzējam ne pēdas no mušām. Nākošā dienā tāpat. Varbūt mušas tagad te nāca retāk, jo bijām rakstamo galdū atdalījuši ar virbainu, pārceļamu sienu un aizkaŗiem no pārējās istabas un gultām. Tā tad, ja zirnēkļa tīklā tagad nekas neķērās, vainīgi esam mēs ar savu aizžogojumu. Tādēļ vajadzēja griezt par labu, ko bijām nodarījuši ļauna. Nospriedām noķert mušu un ielaist tīklā. Mušu noķert bij viegli un ātri, bet kā izdarīsim tālāk? Ja palaidīsim mušu tīkla tuvumā vaļām, viņa aizlaidīsies prom. Ja, likdami mušu, piedursimies tīklam, mēs to varam saraustīt. Ja nogalinās mušu un ieliks tīklā, tad zirnēklis varbūt nemaz neies klāt, jo zirnēkli ķer tikai dzīvu medījumu. Norunājām apgriezt mušai spārnu galus ar mazajām šķērītēm un tad ielikt tīklā.

Tā arī izdarījām. Tīkls drusku sakustējās, kad muša tajā iekrita pašā vidū. Muša uz reizi pagriezās uz plāna pusi, paspēra dažus soļus, bet tad kājas kaut kur aizķērās. Viņa izplēta apgrieztos spārnus un sāka laisties. Spārni dikti spīdzēja, bet muša pate palika uz vietas. Labu laiciņu zirnēklis nerādījās, pat nepakustējās. Sākām jau šaubīties, vai zirnēklis

maz vairs te ir? Bet muša visu laiku spindzēja, laidās spārnienem, uz vietas stāvēdama.

Beidzot zirnēklis izspērās no savas alas stūrī, bet kādu gabaliņu no mušas uz laiciņu apstājās, it kā ko pārdomātu. Tad panāca uz plāna pusi un ar joni metās no galvas gala mušai virsū. Muša uz reizi atslāba un vairs nespindzēja, bet drusku iesīcās. Zirnēklis varbūt tai jau bij iekodis un ielaidis savu nāvēkli. Muša vēl sīca, kad zirnēklis to jau pagrieza ar galvu uz kakta pusi un ātri ievilka pašā stūrī. Labu laiku vēl redzēja mušu alas priekšā. Kad pēc pusdienas atkal paskatījāmies, mušas vairs nebij, un arī zirnēkli nekur nemanījām.

Otrā dienā mēs atkārtojām atkal to pašu. Šoreiz zirnēklis parādījās tūlīt, nokava mušu un aizvilka atkal stūrī, bet atstāja to līdz pat vakaram pie alas. Otrā rītā mušas vairs nebij.

Nākošās dienās zirnēklis tina nokostajām, sīcošām mušām savus pavedienus apkārt, vilka arī uz kaktu, bet tur atstāja ārpus alas.

Lai redzētu, kur paliek izsūkto mušu cīpslas, paklāju kaktā apakšā uz grīdas lapiņu balta papīra. Uz tās atradām izmestās spārnu daļas, kājas, izkaltušās krūšu dzīslas.

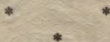
Kādā dienā muša ilgi spindza un dauzījās pa tīklu, bet zirnēklis tai nemaz nenāca pakaļ. Beidzot viņai izdevās izplēst tīklā caurumu un nokrist zemē. Tagad norunājām nemaz vairs mušas neķert, kamēr zirnēklis nebūs aizlāpījis tīklu. Pēc

dažām dienām tīkls bij aizlāpīts, un mēs retumis likām atkal tajā pa mušai. Mušas zirnēklis ņēma, bet no mums baidījās. Tikko tuvojāmies, lai viņu smalkāki apskatītu, viņš slēpās savā alā. Tādēļ meklējām dārzā citus zirnēklus, lai tos tuvāki aplūkotu.

Starp bulverča žogu un jaunu plūmkociņu atradām veselu tīkla riteņi. Skatījāmies visgaļām, bet zirnēkli nekur neatradām. Aizgājām uz istabu, atnesām mušu ar ap-

grieztiem spārniem un piesviedām riteņa pašā vidū, kur tā arī ieķērās. Tīkls salīgojās un acumirkli no plūmkociņa lapu apakšas riteņa augšpusē izskrēja zirnēklis, devās taisni uz mušu, tūliņ tai uzklupa un to nokoda. Kamēr zirnēklis stāvēja ar nokosto mušu un varbūt to zīda, mēs apskatījām to tuvāki, saskaitījām viņa astoņas kājas un aiz viņām aplūkojām lielu tuklu vēderu ar baltu krustu virsū. Acis un kārpīņas, no kurām zirnēklis izlaiž šķidrumu, kuŗš sastingst par tīkla pavedienu, nevarējām visai labi saskatīt. Nez', vai zirnēklis bij mūs ievērojis, jo bijām pieliekušies ļoti tuvu, tikai viņš atstāja mušu un žigli ieslēpās atkal plūmkociņā. Nākošā dienā tīklu vairs neatradām, jo, sēku pļaujot žogmalā, tas bij saplēsts.

Gulējām dārzā zem ābeles, kad no apakšējā zara laidās uz leju neliels zirnēklītis. Nīna pastiepa roku pretīm to sagaidīt, bet zirnēklis, ātri, ātri uzrāpās atkal atpakaļ ābelē un pat pavediena neatstāja, bij to aptinis sev ap kājiņām. Aiz atsprāgušās ābeles sausās mizas atradām zirnēkļa tīkla maciņus, kuņus tur pērnajā rudenī zirnēkļu mātēs bij noglabājušas ar oliņām, no kuņām šopavasār bij izlobījušies jaunie zirnēkliši.

□□□□□□□□□□

3. Peles.

Pagrīdē iemetās pelēks pelu pāris, Peļtēvs un Peļmāte. Saimniekam viņi īres nemaksāja un mājas grāmatā netika ievesti. Par to arī viņi neprasiņa no saimnieka nekādus remontus, bet visas dzīvokļa vajadzības ierīkoja paši uz savu roku.

Dzīvoja viņi ļoti vienkārši, kā īsti rokpeļņi, un nekādas dzīves ērtības sev neatvēlējās. Pirmajai dzīvokļa iekārtai Peļtēvs paplūkāja turpat pagrabā no ūdensvada aptināmās tūbas dažas vilnas šķipsnas. Peļmāte tās pārplucināja un ierīkoja mīkstu un siltu guļas vietu.

Nu viņiem pašiem bij savs silts un mierīgs kaktiņš, nu varēja padomāt arī par mazajām pelītēm. Un Peļmāte ieguldīja mīkstajā ligzdiņā veselu pusduci sīku mazu peliņu. Un labi, ka ligzda bij silta un mīksta, jo mazie pelēniņi vēl bij pavisam plikiņi, bez spalviņām, sarkanīgi-zilgani. Viņi neprata vēl ne skriet, ne skatīties, jo actiņas vēl nebij atšķilušās, vienīgi viņi mācēja atrast Peļmātes pupiņus, lai pazīstos, un smalki pīkstēt, ja pupiņu neatrada, vai, ja tiem bij auksti. Tādēļ Peļmāte pirmā laikā nekur neatgāja, bet gulēja turpat ligzdiņā un sildīja un zīdīja mazos.

Bet Peļtēvam nu bij lielākas rūpes. Ģimene bij pavairojusies četras reizes. Līdz ar to bij pieaugušas saimnieciskās vajadzības arī četras reizes. Kur līdz šim bij divatā vien, varēja iztikt ar vienū vai pāris īstabām, kur pasīrot ap cilvēkiem, bet nu ar laiku vajadzēs daudz, daudz vairāk. Jau acumirkli vajadzēja vismaz dubultot enerģiju, jo bij jāgādā arī par Peļmāti, kuŗa šimbrīžam vēl nevarēja atstāt mazos stubos pīkstenīšus.

Un Peļtēvs čakli skraidīja pa vecajiem caurumiem, pa vecajām krājumu vietām un nesa pa graudam, pa maizes dru-patai, pa pavalga kumosīņam arī Peļmātei. Paēdinājīs Peļmāti, paēdīs pats, Peļtēvs nedevās vis pie miera, bet stājās

pie jauniem darbiem, pie jaunu ceļu taisīšanas. Nevarēs taču turpmāk viss bars skraidīt pa vienu un to pašu caurumu uz vienu un to pašu vietu, tad jau tur drīzi vien viss apsīks. Tādēļ Peļtēvs stājās pie jaunu caurumu graušanas.

Nogaidījis, kamēr virs grīdas viss cik necik aplūst, Peļtēvs nostājās grīdas stūrī, atņirdza lūpas un sāka priekšzobiem urbties grīdas dēli iekšā. Bet no dēļa gala nācās ļoti grūti graužt, plaka nost ļoti niecīgas skaidiņas. Tādēļ Peļtēvs nostājās vairāk nosāņus. Nu skaidas atleca lielākas, darbs sokās labāki. Grauzta dienu, grauza nedēļu, varēja jau izbāzt cauri spico purniņu. Vēl tik jāapgrauž malas, jāpataisa caurums ērtāks, lai svabadi varētu izšmaukt turpu un atpakaļ, tad varēs tuvāki aplūkot, kas īsti panākts ar jaunā cauruma izgraušanu.

Vispirms Peļtēvs izbāž pa jauno caurumu savu spico purniņu un garās ūsas un ilgi osta, vai tuvumā kur nav Pince. Pret kaķu sugu pelēm jau no mūža laika iedzīmtas bailes. Peļtēvs, zināms, baidās arī no cilvēka, bet tas ir prātīgs radījums, un uzmanīgi un prātīgi ar to var sadzīvot, kas ar neprašā kaķeni nepavisam nav iespējams.

Pinces smaka nav sajūtama, varēs rīkoties droši.

Netāļu no cauruma pie sienas stāv kumode. Žvipst! Ar vienu lēcieni Peļtēvs atrodas zem kumodes. Pa tumšo kumodes apakšu nu var droši izstaigāties uz visām pusēm un

aplūkot tālāko apkārtni. Te vēl skapis. Arī aiz tā var aizskriet. Tad vēl gulta, gulta, gulta. Bet derīga nekā nav.

Patlaban blakus istabā iedunas grīda. Peļtēvs metas atpakaļ zem kumodes, caurumam tuvāki. Kad soļi vēl vairāk tuvojas, viņš iešaujas pagrīdē. Nu var droši nogaidīt, kas būs tālāk. Spīcāis purniņš, gaŗās ūsas un melnās, spoŗās aciņas izbāztas no cauruma šinī pusē.

Istabā iedipina sīki solīši. Enas šaudās uz visām pusēm. Kājiņas piedipina pie kumodes, pie skapja, tad apklust pie gultiņas. Pēc brīža noklaudz uz grīdas viens zābaciņš un drīzi nobaukšķ arī otrs.

Tā. Viens jau nu būtu apgūlies.

Tad atkal viegli un ātri soļi. Vēl kāds ienāk un ilgi grabinās un mīņājas gar kumodi. Beidzot soļi apklust pie otras gultas, un kurpes nokrīt uz grīdas. Labu brīdi klusums. Tad atkal gausi, smagi soļi, un taisni uz gultu. Peļtēvs skaidri dzird noliekam vienu zābaku, tad otru. Pēc tam labu brīdi klusums. Tad uz reizi viss satumst.

Pēc uguns nodzēšanas nu īsti sākas Peļtēva dzīve. Viņš aizšaujas atkal zem kumodes, izklausās un izskatās uz visām pusēm. Par laimi viņš pagrīdē pie tumsas pieradis un redz

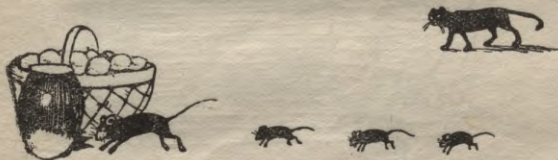
arī bez uguns diezgan labi. Pie gultām uz grīdas vesels pus-
ducis zābaku: divi maziņi, divi viduvēji, divi pavisam lieli.
Bet Peļtēvam tie neinteresē.

Durvis uz blakus istabu atstātas vaļām, jāpalūkojas, vai
tur nav kas derīgs. Kā tad: krēsli, galds, bufete. Un zem
krēsliem pie galda sīkas maizes drupatas, tāpat arī pie bufetes.

Peļtēvs drusku iekož un steidzas ar prieka ziņu atpakaļ
pagrīdē pie Peļmātes un ved to uz brītiņu sev līdzī. Mazie
pelēni jau tagad dažas nedēļas veci, visiem jau mugurā pelēki
kažociņi ar gaišām pavēderītēm. Pa pagrīdi viņi jau veikli
skraida, kaitējas savā starpā, ķer cits citu aiz gaŗajām astēm.
Dažreiz saplēšas savā starpā un izkaujas, kā šmīkst vien.
Viss kas nāk dzīvē priekšā. Drīzi Peļtēvs un Peļmāte tos
jau sāks vest līdzī uz patstāvīgu darbu, lai vēl drusku pa-
skraidās līdz pilnam mēnesim.

Bet Peļtēvs un Peļmāte aizņemti nopietnā darbā. Jā-
graužas cauri taisni no pagrīdes uz nākošo istabu, jāmeklē
virtuve, pieliekamais kambaris. Jāsāk jaunie pelēni ēdināt ar
barību. Nepietiek ar to vien, ka viņi laisti pagrīdē, jānostāda
viņi uz drošām kājām, ka paši var dzīvot, taisīt sev ligzdas
un paši vien pārtikt.

Un vecās peles neapnikuši grauž atkal grīdas dēļus, grauž
caurām naktīm un, ja tik neviens netraucē, arī pa dienām.

Vajadzēja domāt arī par jaunu ligzdu. Peļmāte atradusi
kumodes apakšējā atvilktnē pāris siltu vilnas zeķu un ņemas
tās pārstrādāt siltā, mīkstā ligzdā: grauza un plucināja un
taisīja ligzdu. Peļtēvs vadīja jaunus pelēnus, mācīja tos būt
uzmanīgiem, rādīja, kā grauzt grīdas un radīt jaunus cauru-
mus un jaunas teķas, kur ošņāt un atrast barību. Pelēni visu

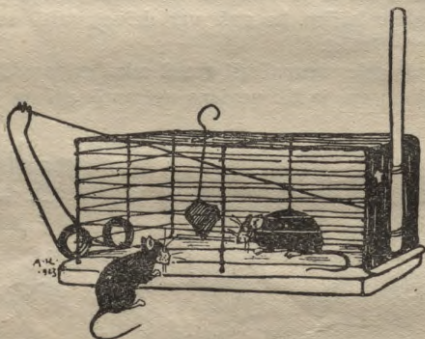
ātri leņēmās un otrā mēnesī jau prata pilnīgi patstāvīgi strādāt.

Peļtēvs un Peļmāte nu bij atsvabinājušies no viņu apgādāšanas un varēja stāties pie jauna perēkļa dibināšanas. Peļmātei jau bij gatava jauna ligzda un otra mēneša beigās viņa nometās ligzdā atkal zīdīt un sildīt maziņos plikiņos pelēniņus.

Bet Peļtēvs ar pusduci pirmo pelēnu grauza grīdas un lasīja maizes drupatas.

Tā kā ar drupatām vien tagad vairs visiem nepietika, tad sāka grauzt arī no kukuļa. Pieliekamā kambarī atrada arī gaļu un sviestu; tie bij vēl gārdāki par maizes kukuli. Un tā peles dzīvoja labu dienu.

Tikai labas dienas parasti nevelkas visai ilgi. No peļu zobiem kukulī un gaļā palika apaļas bedres. Arī sviestā bij redzamas rievas. Mūžīgā grīdas graušana traucēja dzīvokļa saimniekus. Beidzot saimniece atrada arī sagraustās zeķes...

Nu bij mērs pilns. Nu sauca pēc palīga.

Un uz reizi dzīvoklī ieradās lamatas un Pince. Pince staigāja pa istabu un glūnēja gar caurumiem; bet pieliekamā kambarī, kur gaļas dēļ Pinci nevarēja laist, uzvilka lamatas.

Un nepiedzīvojušie pelēni iemaldījās gan lamatās, gan ieklupa arī Pinces asajos nagos.

Bet Peļtēvs un Peļmāte veda ik pa divi mēnešiem pus-
duci jaunu pelēnu klāt.

oooooooooooo

4. Pilēni.

Tomelis iznāca no meža ar pliku galvu un kāpa lēnām uz mājām. Abās rokās viņš vārīgi nesa savu zaķādas cepuri pilnu zaļgani pelēkām olām. Durvīs viņam nāca pretīm māte ar klukstošu vistu padusē un paskatījās viņa cepurē.

„Uja, neprātel, Tomel, kur tu sagrābi tik daudz pautu? Tu jau esi izpostījis veselu perēkli. Pateikšu tētukam, tas tevi nemsies atkal ģērēt.“

„Tētuks man atļāva uz Liendienām desmit pautus paņemt, tikai no dažādiem perēkliem,“ Tomelis taisnojās: „Nēmu Čušņakā no veseliem pieciem perēkliem. Vienā pašā jau vēl tik daudz nemaz nav sadēti... Šogad atkal pilns Čušņaks pīļu, iet kā spurdz vien! Kamēr mātītes dēj, tēviņi turpat pa Ezergalu peld.“

„Atdodi man pautus, kur tad tu viņus liksi?“ māte ie-teicās.

„Izvārišu uz svētkiem. Tie pat nebūs jākrāso, ir tā jau zaļi.“

„Atdodi gan, un Klukšķe, re, izperēs... Es tev par tiem izcepšu riekstiņus.“

„Bet par katru pautu kočiņu riekstiņu?“ Tomelis cēla priekšā savas prasības.

Un tā pašā dienā Klukšķe apklusā uz zaļajām olām tumšajā kaktā zem gultas. Viņa bij dabūjusī, ko gribēja, bij iekļuvusi cisu grozā un perēja ar pliko karsto vēderu cālīšus.

Bet Tomelis otrā rītā, zaķu cepuri galvā, stāvēja pie abras un gaidīja mīklu, lai pats varētu velt riekstiņus. Meita Anna, izvilkusies kreklos, sviedriem vaigā mīcija saņemtam dūrēm lumdošo mīklu. Ienāca māte ar lielo bļodu, krietnu sviesta muckuli iekšā. Anna ielika bļodā veselu riekšavu mīklas un vēl samīcija kopā ar sviestu. Tad Tomelis uz miltiem apkaisīta galda virpināja gaŗu mīklas pavedienu pirksta resnumā un grieza to ar nazī sīkās ripiņās. Tad ripiņas vēl pavalstīja pa galdū, savēla tās apaļos riekstiņos un lika uz paplātes cept. Un Tomelis grauza gārdos riekstiņus i pa svētkiem šūpodamies, i vēl pēc svētkiem, kamēr Klukšķe izperināja cālēnus.

* * *

Klukšķe sēdēja un sēdēja savā cisu grozā tumšajā kaktā zem gultas, tikai reizu reizēm iznāca plānā drusku iekost un padzert, tad steidzās atkal atpakaļ perēt. Bij jau pagājušas trīs nedēļas, un Klukšķe instinktīvi juta, ka jau diezgan perēts, sāka klausīties, vai mazie cālīši jau neknābj pušu olu čaulas. Bet nekā, viss klusu. Jāperē vien vēl kādu laiku.

Klukšķe pasēdēja vēl pāris dienas, tad, nemiera dzīta, nokāpa no olām, apvēla ar knābi visas olas apkārt un sēdās atkal virsū pērēt. Ceturtās nedēļas beigās mazie cālīši sāka kalt pušu savas mājiņas un list no olu čaulām ārā. Izlobījās visi desmit cālīši.

Klukšķe nu bij ļoti lepna un svarīgi staigāja mazajiem pūkainīšiem papriekšu, negriezdama tagad ceļu ne kaķei, ne suņiem, ne pat Tomelim. Kad tas nāca klāt, Klukšķe saspurinājās un ķērkdama, gāja viņam pretīm. Arī citas vistas

Klukšķe dzina prom, ķērkdama un knābādama. Vienīgi pret gaili Klukšķe nedrīkstēja vai negribēja uzstāties: lai jau skatas, lai priecājas, tikpat jau viņš skaitas tēvs.

Bet gailis nevarēja ne beigt brīnēties, kur tam šoreiz pagadijušies tādi cāļi: ādainas pleznas, plati strupi knābji — tas diezgan aizdomīgi!

Pabrīnējās, pabrīnējās un aizgāja. Bet Klukšķei pašai nekā aizdomīgs neizlikās: mazie žirgtie cālēni, pēkstdami, veikli skraida viņai pakal, uz viņas saucienu nāk ēst mīkstos putraimus, uz viņas ķērkstošo zīmi metas slēpties, kur kuš varēdams, piekusuši lien zem viņas sparniem atdusēties un sildīties.

Bet jo dienas cālēniņi kļūst kājotāki. Klukšķe jau vairs nestaigā papriekšu, bet tikko spēj izsteigt cālēniem līdzī pa dārzu, pa lauku, pa pļavu.

Aizšaujas pāri bezdelīga un, pamanījusi vanagu, dod arī citiem putniem ziņu par briesmām, cigzi! cigzi! saukdama. Klukšķe vēl nav paguvusi ne ieķērkties, kad cālīši jau ieslēpušies zālē, pieplakuši pie zemes, tā kā tos nevar atrast pat ne Klukšķe. Viņa nevar vien nopriecāties, kādi tai šoreiz padēvušies spridzīgi un izmanīgi cālīši!

Bet tad kādā dienā skraidīdami pa Ezergala pļavu, viņi aiznāca līdz pat ezera galam. Un cālēni, kā norunājuši, visi sametās ūdenī. Klukšķe gan ķērcā, gan klukstēja, biedēdama no ūdens, bet cālēni, likās, pat vairs i nedzirdēja. Ūdenī viņi rīkojās vai vēl veiklāki, nekā uz sausuma: viņi peldēja, nolieca knābjus un laistīja sev virsū ūdeni, bāza knābjus taisni

ūdenī iekšā un sniedzās pēc ezera dibena, sliedami pie tam pūkainās pakaļas gaisā.

Laižas pāri kāds liels putns, iecigzinājas bezdelīga, šaudīdamās pa ezera līmeni, un cālēni ūdenī pavisam pazūd. Klukšķe malā skatas, skatas, pastiepj kaklu, pagroza galvu — nupat te acu priekšā ūdenī čuminājās vesels bars cālēnu, bet nu vairs nav neviena. Tikai pēc laba laika parādās krietni tāļu atkal virs ūdens te viens, te otrs cālēns, un beidzot sapulcējas atkal kopā viss bars. Tā jau tīrā acu apmānīšana!

Un cālēni katru dienu paliek ilgāki ezerā, katru dienu peld tājāki prom. Klukšķe viena pate staigā pa pļavu gar ezera malu, klukst un ķērc, baida un sauc savus cālīšus atpakaļ sausumā. Dažreiz viņa tā aiznāk pat līdz mežam un, neatsaukusi savus cālīšus atpakaļ līdz pašam vakaram, nāk viena pate klukstēdama uz mājām un laižas pie citām vistām luktā. Bet otrā rītā iet atkal uz Ezergalu meklēt savus cālīšus.

* * *

Arī meža pīles Čušņakā jau sen izperējušas pīlēnus un tagad dzīvo pa ezeru meža daļā. Te viņām netraucēta dzīve, jo bez Tomeļa tēva un Tomeļa paša no svešiem šajā meža kaktā neviens neienāk. Bet Tomeļa tēvs, lai gan staigā ar šauteni, viņas tagad nešauj.

Reiz iznāca no meža biežumiem lapsa, panēsāja savu kuplo asti gar ezera malu uz vienu, uz otru pusi, paglūnēja kādu brītiņu krastā un atkal aizgāja. Negribējās pīļu dēļ kažoku slapināt.

Ezera meldros un dibena dubļos ir pilēm barības papildinām: jāpabāž tik galvu ūdenī, jāpaceļ asti un plezmas uz augšu un katru reizi platais knābis saķer kaut ko baudamu: vai nu kādu gliemēzi, vai kukaini, vardi, zivtiņu, vai arī garšīgu ūdens augu...

Paēdušas, pīles aizpeld pret ezera vidu, mātītes pēkstēdamas aizsauc arī pilēnus līdzī, aizbāž knābjus mugurā aiz spārniem un te droši atdusas: ne viņus te var aizsniegt šāvienī, ne viņām te ko var kaitēt lapsa. Vienīgi plēsīgie putni viņiem te varētu pietikt, bet nomodā par katru saimi stāv pīļu tēviņš un uzmanīgi skatas visapkārt gar malām un gaisā; pie vismazākās briesmu aizdomas viņš savādi iepēkstas un pīļu māte ar mazajiem pilēniem acumirkli metās slēpties zem ūdens.

Kādā dienā viens no tuvākajiem pīļu tēviņiem pamanīja ezera plavas galā arī peldam kādus putnēnus un gar malu te kājam kādu lielāku putnu. Pa krastu dažs labs skraidīja un staigāja, tas pīļu tēviņu tā neinteresē, kā mazie peldētāji. Tādēļ viņš papeldēja kādu gabaliņu uz viņu pusi un uzmanīgi visu novēroja, jo nevarēja zināt, kas tie īsti ir. Tīri, kā pilēni, kuŗiem jau sāk dīgt pirmās spārnu un astes spalvas, bet va-

dātāju piļu nav, ne tēva, ne mātes. Piļu tēviņš labu laiku viņus novēro, tad peld vēl tuvāki un beidzot pavisam tuvu un sāk pa pīliski pēkstēt.

Pīlēni viņu uz reizi saprot un peld tam klāt, lai gan arī no iesākuma ne visai droši. Bet drīzi viņi saprotas jo labi, daudz labāki, nekā pa visu gaŗo laiku sapratušies ar savu audžu māti, vistu. Un pīlēni peld piļu tēviņam līdzī pie citām pīlēm un paliek te viņu starpā uz dzīvi savā pulciņā.

oooooooooooo

5. Cīruļi.

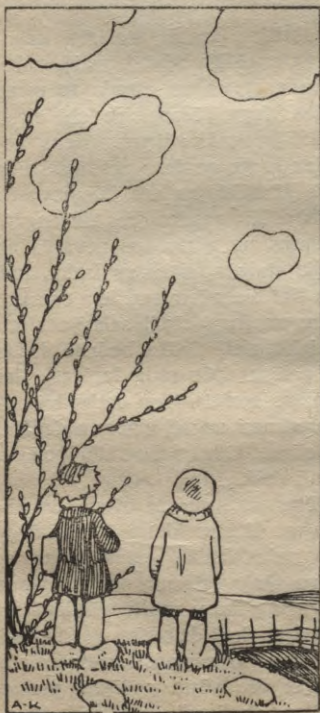
Cekulainais cīruļis bij pavadījis grūtu ziemu: salis, mērdējies badā, pa lielceļiem skraidījis un zirgu izmētātos mēslus knābājis. Vienu laiku viņš pat bij piebiedrojies zvirbuļu barām, jo redzēja, ka tie lēkā diezgan bezbēdīgi, un domāja, ka viņiem barības papildnam. Bet tad pārlicinājās, ka arī tur tagad maz mantas, ka zvirbuļi vairāk čiepst un lēkā aiz pārgalvības, nekā pārpilnības, un tādēļ aizgāja atkal savu ceļu.

Tad uznāca siltāks laiks, lauku pauguri izspiedās cauri sniegam, un cīruļi ar cīruļieni jau sāka prātot par pavasari. Atraduši atkusušajos uzkalniņos dažas sēkliņas, noplūkuši dažus saules izvilinātos, vēl sarkanos, asniņus, cīruļi jutās tik paēduši, tik līgsmi, ka nevarēja nociesties, neizteikuši savas prieka jūtas. Uzmetušies uz vagas malas, viņi reizu reizēm

iedzledājās, bet vēl īsi, aprauti. Pavasara sajūta un līgsme bija, bet nebij vēl pārliecības, ka jau pavasars pilnīgi iestājies, jo ielejas visas vēl bij baltas un sniega pilnas. Tomēr sniegs rāvās arvienu vairāk un līda kaunīgi koku ēnās, slēpās pa grāvjiem, krūmiem, mežiem.

No pārplūdušajām urdziņām ūdens burbuļoja pa vagām lejup uz plavas lāmiņu un no turienes pa cinišu starpām uz tuvējo upīti. Cīruļi vairs nešaubījās, ka pavasars jau sācis valdīt, viņi plivināja spārnus, cēlās augstu gaisā un, lirinādami un viruļodami, sludināja visai pasaulei par ziemas galu.

Un ļaudis, dzirdot cīruļu gaviles, nolika kažokus, uzvilka gaišas vasaras drēbes, gāja lauzt pūpoļus, kārt šūpoles. Šūpojās un arī gaviļēja. Bet par to sadusmojās padzītais ziemelis, atgriezās vēlreiz atpakaļ un piepūta vaigus... Un saule ieslēpās mākoņos, un zeme sastīnga, urdziņas pārvilkās ar ledus kārtu, sāka snigt sniegs. Ļaudis meklēja atkal rokā savus kažokus, bet cekulainie cīruļi, sabozušie, saspūrinājušies, tekāja pa salsušo, apsnigušo zemi un velti meklēja kādu sēkliņu, sarkanu asniņi; bij vēl uz laiku jālaižas pie cilvēka meklēt barību, jāskraidā pa ceļa virsu.

Bet saule drīzi atkal uzsmaldīja, un Ziemelis pavisam aizgāja. Nemanot nozuda i jaunais, i vecais sniegs. Melnā zeme kūpēja. No ziemas miega cēlās bitītes un

laidās pāri cīruļiem ciemā pie dzeltenajiem pūpoliem, baltajiem vizbuļiem un ugunīgajām cūkpienītēm un nesa mājās dzeltenajās biksiņās ziedu putekļus. Sarkanie asni atrisinājās zaļās lapiņās, pār kuŗām jau lodāja melnraibi brūnās mārgrietņas un sarkanie dievzirdziņi. Grāvmalā no cauruma izšāvās lauku pele ar savu strupo astīti un aizskrēja cīruļiem gaŗām pa sauso vagu savās darišanās.

Nu vairs nebij šaubu, ka ziema pilnīgi uzvarēta. Un cīrulis ar cīrulieni abi cēlās taisni gaisā, virinādami savas skaļās dziesmas un birdinādami tās lejā līdz ar saules stariem no debess zilumiem.

Apklusa viņi tikai uz īsu brītiņu, kamēr steidzīgi uztaisīja savu vienkāršo ligzdiņu. Uzmeklēja viņi jaunajā rudzu zelmenī skrajāku laukumiņu vagas malā un atrada te mazu bedrīti no pērnā rudenī iemītas zirgu pēdas. Te abi cīruļi atzina vietu par ļoti noderīgu: ja uznāks lietus, ūdens notecēs pa vagu gaŗām; pa rudzu lauku neviens nestaigās līdz pat plauņas laikam, kad mazie cīrulēni jau sen būs izvesti; kāmēr dēs un perēs, rudzu stiebri būs pastiepušies tik augstu un aizseguši ligzdu, ka ne vanags, ne vārna tos nevarēs no augšas ieraudzīt. Arī runcis, ja staigās pa rudzu lauku, tad tikai pa vagu, jo citur nevarēs tikt biežajiem rudziem cauri.

Zirgu aplokā uz vārstuļiem un žoga cīruļi salasīja zirgu sarus, apritināja tos bedrītes iekšpusei, ielika bedrītē dažas sūniņas, pāris pūkas, dažas pelēkas pērngada lapiņas, lai ligzda ar savu pelēkumu līdzinātos zemei — un darbs bij pabeigts. Kamēr cīrulis pats neredzami augsti gaisos dziedāja, cīruliene iedēja ligzdā pirmo oliņu, tādu pašu raibi pelēku, kāda apkārtējā zeme, kādi cīruļi paši.

Pēc kādas nedēļas bij sadētas visas piecas oliņas, un sākās perēšana. Cīruliene sēdēja uz olām un klausījās, bet cīrulis pats cēlās taisni gaisos no rudzu lauka, plivināja savus spārnus uz vietas un locīja savu skaļo dziesmu par pavasara skaistumu, par vasaras laimi, kad paaugs mazie cīrulēni un arī iemācīsies stāvu celties gaisā un skaļi dziedāt... Bet kad dziesma aptrūka, cīrulis, kā sviests, ar saglaustiem spārnieniem metās zemē pie cīrulienes. Vēl pēc pāris nedēļām mazie cīruļiši pārknābāja plānās čauliņas, un ligzdiņā čiepstēja pieci

mazi pliki putniņi ar lielām galvām un dzeltenām knābju malām.

Cīrulim un cīrulienei tagad atlika mazāk vaļas dziesmu skandināšanai, bij jāpilda piecas mazās, plati atvērtās riklītes. Šurpu viņi nesa mazajiem barību, bet no ligzdas laizdamies

prom, paķēra līdzī pa raibajai olas čauliņai un izsvaidīja tās tālu pa tīrumu, lai neviens nezinātu viņu ligzdiņu. Bet atpūtām viņi, spārnus plivinādami, cēlās taisni gaisos un dziedāja sev pašiem un mazajiem cīrulišiem par prieku.

* * *

Mazie auga, piepildīja ligzdiņu, un vidējie, kuļiem citu starpā bij karstī, rāpās pa dienu ārā no ligzdas un sēdēja uz malas, bet vēsajās, mitrajās naktīs līda atkal kopā ligzdā sildīties. No pasaules cīrulēni pazina tikai savu ligzdu, pelēko zemi visapkārt un rudzu stiebru apakšējos galus, lai gan viņi jau bij krietni paauguši un pakaļējā pirksta garais nags jau

krietni pastiepies. No ligzdas viņi atgāja jau dažus soļus un, tikko aiznāca drusciņ svabadākā vietīnā, kur rudzu stiebri to atļāva, tad tūliņ vingrināja savus jaunus spārnelus. Kad ieradās vecie cīruļi, tad sanāca atkal visi kopā.

Pa nakti viņi vairs nelīda gulēt ligzdā, bet pieplaka tāpāt, kā lielie cīruļi, turpat zemē. Rītos viņi gāja līdz pat vaigai, kamēr atrada zālē rāsas piles, kuŗām dzesēja savas slāpes. Beidzot vecie cīruļi nolēma vest jaunus pavisam prom no ligzdas uz papuves pusi, kur jaunie varēs ievingrināties i skriešanā, i laišanās, i barības meklēšanā. Te ligzdas vietā bij gan drošāki, bet reiz taču jādodas dzīvē iekšā briesmām pretīm. Visu mūžu taču nepavadīsi ligzdā!

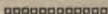
Visi izgāja vagā. Vecie cīruļi devās pa vagu papriekšu un visi pieci jaunie nopakaļus, kur ušņām patecēdami gaŗām, kur dadžlapām pa apakšu cauri, kur virzu kušķim pārlēkdami pāri, kamēr aiznāca līdz eŗai. Te mazajiem cīruļēniem atvērās pavisam jauna pasaule. Pār viņiem vairs nestāvēja rudzu stiebri un vāŗpas. Pa nelielo zāli viņi varēja svabadi

skriet, brīvi plivināt spārnus, spēja pārļauties dažus soļus. Tomēr, laižoties, viņi vēl turēja kājas izstieptas, lai, krītot, varētu noturēties. Bet no katras pāri skrejošās ēnas, no krūma, no žoga staba viņi bijās un instinktīvi pirmā acumirkli plaka pie zemes un ierāva galviņas, lai viņu pelēkos stāvus neatšķirtu no pelēkās apkārtnes.

Naktis viņi pavadīja, gulēdami zemē un rītos dzēra spīdošo rasu no raspodīņiem. Tad ķēra kukainīšus, knābāja pumpurīšus un mēģināja atkal plivināt spārnus un laisties.

Kādu rītu no meža puses pa rasu lēnām atlēca zaķītis. Cīrulēni to tikai pamanīja visai tuvu sev klāt un aizšpurkstēja uz visām pusēm. Bet arī zaķītis no viņiem sabijās, atlēca dažus soļus sāpus, pacēlās uz pakalkājām, palūkojās brītiņu visapkārt, pagrozīja galvu ar paceltajām ausīm uz vienu, otru pusi un aizlipoja atpakaļ uz mežu.

Pēc dažām dienām jaunie cīrulēni jau varēja pacelties labi augsti spārnos un palaisties diezgan tālu, tā kā vairs nebij jābaidās, ka tos varētu noķert zemē zālē. Atlika tikai vēl iemācīties no vecajiem cīruļiem pacelties spirālvēdīgi stāvu gaisos un dziedāt, bet līdz rudenim tam nolūkam vēl atlika daudz laika.

6. Tītars.

Pa kara laiku Birzuļi kļuva pavisam nopostīti: ēkas nodēdzinātas, kustoņi iztrenkāti, laukos izraktas tranšejas, pļavas aizvilktas dzeloņu drātīm. Veco māju vietu varēja tikai zīmēt pēc nodegušo ēku pamatiem, diķa un akas. Atjaunošanu iesāka pamazām. Vispirms izlaboja tranšejās kādu zemnicu, kur pašiem piedzīvot, tad sāka celt stallh uz vecajiem pamatiem, līdzinot tranšeju rakumus un tīrīt pļavas.

No kustoņiem pirmā pavasarī iegādājās pa pārim vai arī vairāk, kā jau nu spēja. Vistas palaimējās sadabūt trīs ar gaili, bet tītarus tikai divus — tēviņu un māti.

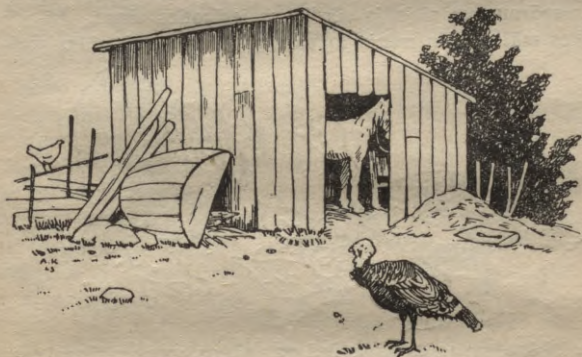
Jaunā dzīve virzās uz priekšu maz pamazām. Kamēr kūts vēl nebij gatava, abiem zirgiem un abām govīm uzcēla būdu no nomaļiem un skujām, un pa aukstajām naktīm tos visus vēl sedza segām.

Gailis un vista tūliņ pirmā vakarā ieskatīja būdu par savu luktu un metās tur virsū nakti pārgulēt. Tītars ar sīvu ilgi nevarēja atrast pienācīgu vietu, kur piemesties: stāvēja vakaros gan pie zemnicas, gan pie būdas, un pa naktīm tēviņš visu laiku rājās un buldurēja, tikko kāds pagāja uz viņu pusi.

Pie būdas sāka piesliet un novietot arī pašlaik nevajadzīgās lietas: pievilka un apgāza vienas uz otrām abējas ra-

gavas, ar kuŗām ziemā saveda būvkokus, un pašā virsū uzgāza kulbu, kuŗu arī tagad vairs nevajadzēja līdz nākošai ziemai. Šo kulbu nu tītars ar tītarieni izvēlējās sev par naktsmāju un vēlāki te salmos tītariene arī dēja un perēja mazos tītārēnus.

Vistas, dējot, slēpa savas olas dadžos un nātrās, bet, izdējušās, nevarēja nociesties nekladzinājušās, nepalielījušās ar savu dējumu. Saimniece to dzirdēja, salasīja olas un, kad pienāca perēšanas laiks, pielika kulbā vēl salmus un ielika te arī vistu perēt. Tā nu vista sēdēja kulbas vienā galā un perēja, bet tītariene kulbas otrā galā.

Vista ar cālišiem staigāja kluksdama tepat gar zemiņu, vairāk ievērodama saimnieces atmiešķētos putrimus, bet tītariene savus mazos veikli kājainos tītarišus jau drīzi jo drīzi sāka vadāt prom pa laukiem, pa pļavām un mācīja ķert mušīgas, sienāzišus un visādus tārpiņus un kukainīšus.

Iemanījušies ķēršanā, sikie, raibie tītariši zibeņoja tik ātri uz priekšu, ka tītaru māte tiem nevarēja ne līdzī iztikt; tēviņš pats palika lielu gabalu iepakaļus un bieži ar visiem rājās un buldurēja. Tā medīdama, tītaru saime reizu reizēm aizklejoja līdz pat upmalas krūmiem. Bet kādā dienā tītaru māte vairs neatgriezās mājās: lapsa to bij nokodusi un ievilksusi krūmos. Tītaru tēviņš ar mazajiem atgriezās viens pats.

Saimniece aizskrēja līdz upei, izskraidīja visus krūmus, bet neatrada ne vismazākās zīmes — lapsa savu medījumu drošības dēļ bij aiznesusi jo tālu prom.

Nu bij tītaru tēviņam jāuzņemas mazos sērdieniņus vadāt. Un to viņš arī darīja bez liekas apdomāšanās. Uzcītīgi viņš staigāja līdz mazajiem pa laukiem, bet visai tālu no mājām vairs neatgāja, vai nu instinktīvi sargādamies no meža, vai savas gausās gaitas dēļ. Pā atpūtas laiku viņš nostājās, izlaida ļenganāki savus spārnus, izplēta kājas, bet nenogūlās, kā to darīja tītaru mātīte, tā kā mazajiem sērdieņiem zem viņa iznāca tikai ēna no saules, bet ne atdusa siltajās spalvās. Tomēr drīzi viņš iepraktizējās, noliecās arī līdz zemei, izplēta savus spārnus un aicināja sērdieņus ierīkoties tāpat, kā pie nelaikēs mātes. Un mazie ložņāja pa tītara izlaistajām spal-

vām un bāza savas galviņas ārā gan sānos, gan uz tītara muguras; daži rāpās tam mugurā, knābāja reizu reizēm viņa zilgani bālo nokārušos seksti. Tītars pacietīgi gulēja, tikai ja suns vai kaķis, vai cilvēks nāca viņam tuvāki, tad viņš rājās — buldurēja un negrieza ceļa līdz pat beidzamajam.

Tā tītars izpildīja savus tēva un mātes pienākumus līdz pat rudenim. Bet dzīves atjaunotāji šogad labuma nekāda no tītariem neredzēja, jo lapsas bij kļuvušas drošākas un nolašīja jaunos tītārēnus vienu pēc otra. Rēķinus lapsas aizmaksāja tikai ziemā, kad mājnīeki bij pagūvuši iegādāties šautenes.

Otrais gads Birzuļos iesākās jau daudz, daudz labvēlīgāki: ēkas bij uzceltas, lauki cik necik iestrādāti, arī vairāk iegādāts lopu. No putniem bij nākušas klāt pīles un kāda

jauna zosu suga ar gaļiem izliektiem kakliem, kā gulbjiem. Šo sugu bij it īpaši ieslavējuši, kā ļoti ienesīgu. Jaunajā laidarā ietaisīja goļas, un zosis un pīles stājās pie dēšanas.

Abas pīļu mātītes sadēja vajadzīgo olu daudzumu un likās goļās perēt. Perēja jau arī dažas vistas. Bet jaunās ienesīgās zosis dēja un dēja. Viena pīļu māte izperēja jau veselu baru pīlišu un aizveda taisni uz dīķi. Bet zosis vēl dēja. Izveda arī vistas katra savu bariņu cāļu un staigāja ar viņiem klukšķēdamas gar izliktajiem kunkuļu un putraimu šķīvjiem, bet abas zosienes ar tēviņu vēl vienmēr staigāja gar dīķi, peldējās, paplūca dīķmalā jauno svaigo zālīti un kārtīgi gāja goļās dēt. Atveda arī otra pīļu māte savu izperēto pīlišu baru uz dīķi, bet zosis vēl vienumēr dēja, lai gan olu jau bij sadēts par neziņu.

Mūsu vientuļais tītars staigāja visu pavasari apkārt bez darba un maisījās visur un visiem līdzī. Rītos līdz ar gaiļa dziedāšanu arī viņš iebuldurējās un ar mazu gaismīņu jau stāvēja pie nama durvīm. Meitas ar slaucenēm iet uz laidaru slaukt govīs, viņš buldurēdams un rādamies metās līdzī. Pīļu mātes ar bērniem steidzas uz dīķi, arī tītars rādamies skrej līdzī. Izkāpj no dīķa zosis ar gaļiem, izliektajiem gulbju kakliem, tītars staigā gar tām, nostirkšķinādams gan vienu, gan otru spārnu gar zemi, nosarkdams pār visu bālzilgano seksti un reizī pa reizī iebuldurēdamies. Zosis aiziet dēt un zostēviņš nostājās pie goļām par sargu, bet tītars iet uz namdurvīm, kur jau pāris klukstošu vistu gaida saimnieci, lai prasītos iekšā zem gultas perēt. Iznāk saimniece ar putraimu bļodiņu rokā pie cāļiem un rājas:

„Ko nu te atkal klukstat? Eita labāk staigāt ar gaiļi un dēt! Kur tos cāļus tik daudz likšu: zāli viņi neēd, un putraimi man drīzi beidzas.“

Un saimniece ar priekšautu baida vistas un tītaru prom. Bet vistas tagad nāv nemaz tik ātri iebaidamas; viņas sāk ķerkēt un gulstas zemē. Arī tītars nedomā bēgt, bet piesarkst un sāk buldurēt. Saimniece noliecas un paņem vienu no ķerkstošām, klukstošām vistām, aplūko viņas sarkano, bezspalvaino vēderu un saka:

„Jāliek man būs jūs uz tām pašām zosu olām perēt, jo tās gaigalas pašas par perēšanu vēl nemaz i nedomā.“

Saimniece nosviež pirmo vistu un liecas pēc otras. Abas ķērc un klukst. Tītars, buldurēdams, noliec vienu spārnū uz leju, paiet uz vienu pusi, nolaiž otru spārnū un paiet uz otru pusi. Viņš uzmetas abām vistām par aizstāvētāju un protestē pret tādu saimnieces apiešanos un vistu sviešanu zemē. Saimniece ievēro arī viņu un nosaka:

„Arī tu, bezdarba tēviņ, varēsi kādu mēnesi paperēt. Tas tev tika! nāks par labu, un arī citiem būs miers.“

Un tai pašā dienā katra vista saņem perēšanai pa sešām olām, bet tītaram vāgūzi uz klona ierīko kastī ar desmit olām. Tītars briesmīgi aizvainots un gaŗi buldurē, kad to ķeŗ un sēdina virsū olām. Viņš i nedomā sēdēt, jo tā nav viņa darīšana. Kas viņam kopīgs ar zosīm, lai sēd zosienes! Bet saimniece jokus neprot un izrunās neklausās. Viņa zin tikai vienu: Tītars ir bez darba un tam tādēļ jāstrādā tāds darbs, kāds patlaban ir. Ja ne ar labu, tad ar varu! Viņa atnes dēli, uzgāž kastei virsū un ņad vēl uzliek vairākus ķieģeļus svaram, lai tītars dēli varbūt nenogrūztu.

Labu laiku tītars vēl stūrgalvīgi stāv tumšajā kastē ar noliektu galvu, jo dēlis neļauj atstiepties taisni. Beidzot tas nogurst un atlaižas ligzdā uz olām. Pēc kāda laiciņa ligzda jau iesilusi. Tītars paplēš spārnus, atspiežas uz ligzdas malām un noguļas ērtāki. Maz pamazām viņš pierod pie sava stāvokļa un tagadējā darba un nomierinas.

„Taisnību sakot, katram jau kas jāstrādā ir,“ viņš no-domā: „Vai tad beigu beigās perētājam nav viss viens, kādas olas viņam apakšā... Un tā sēdēšana nemaz tik grūta nav... Visgrūtāka tomēr varbūt tā dēšana.“

Otrā dienā un turpmākās saimniece pienāk, pabīda dēli sāņus un noliek tītaram priekšā šķīvi ar ķilķeniem.

Un tā nu tītars te perē daudz gaŗas dienas un naktīs un aiz gaŗa laika sāk domāt par savu darbu, par saviem nākošiem cālīšiem. Un jo ilgāki sēd, jo vairāk sāk ilgoties pēc cālīšiem, sāk viņus jau mīlēt, lai gan tie vēl nemaz nav ieradušies pasaulē. Kad tagad saimniece atnes ķilķēnus, noņem dēli, lai tītars ietu pastaigāties, viņš vai nu nekustas nemaz no vietas, vai arī uz ātru roku izkāpj no kastes, lai izdarītu savas darīšanas, un steidzas tūlī atkal atpakaļ perēt. Saimniece vairs arī nemaz neliek virsū dēļus un slogus.

Beidzot pienāk sengaidītā diena, kuŗā tītars pirmo reizi pamana zem sevis jaunās dzīvībiņas: mazie knābīši sāka kalt vaļām olu čaumalas. Tītars atspiežas kājām pret ligzdas dibenu un spārnjiem pret malām un guļ vēl saudzīgāki un uzmanīgāki, lai tikai nevienai mazai dzīvībiņai nedarītu pāri. Viņš neuzdrošinas ne pakustēties, lai gan jau daži no mazajiem cālīšiem čiepst un rāpjas pa ligzdu.

Ienāk saimniece, izdzird arī čiepstēšanu, nocel tītaru no ligzdas un izliek uz klonu astoņus mazus dzeltēnus pūkainīšus, aizsviež kaktā vienu vanckaŗi, bet vienu vēl neizšķīlušos cālīti ienes istabā un ieliek siltā rierī.

Tad saimniece iznes cieņas: mazajiem cālīšiem smalki sakapātas vārītas olas, bet tītaram pašam sadrupina maizi. Mazie dzeltēnie zoslēniņi ēd un čiepst, un arī tītaram radās priekš tiem kāda čiepstoša skaņa. Līdz šim viņš tik bij pratis buldurēt, bet tagad sāka arī čiepstēt un mazie cālīši to saprot. Pēc paēšanas tītars notupjas zemē, un mazie zoslēniņi līda viņa siltajā spalvā gulēt. Otrā dienā saimniece pienesa vēl vienu cālīti, kuŗš siltumā bij galīgi izperējies.

Tā nu tītaru tēviņam bij veseli deviņi mazi zoslēni, kuŗus vajadzēja ēdināt, vadīt un sildīt. Viņš centās izpildīt savu vadītāja lomu ļoti apzinīgi un tādēļ jutās ļoti nelaimīgs, kad

kādu dienu nejauši nonāca pie dīķa un visi zoslēni sabruka ūdenī. Tītara tēviņš viens pats izmisis staigāja gar dīķa malu, buldurēja un čiepstēja, bet zoslēni uz viņu neklausījās, kamēr nebij labi izpeldējušies un izgribējušies ēst. Tad viņi iznāca no ūdens un gāja ar tītaru uz mājām pie saimnieces paēst.

Izveda arī vistas pa bariņam zoslēnu. Arī viņas skraidīja klukstēdamas gar dīķmalu, kamēr zoslēni peldējās un biedrojās dīķī ar lielajām zosīm.

„An, an! An, an!“ labināja uz savu pusi lielās zosienes, un zostēviņš gādzināja un peldēja mazajiem dzeltēnajiem pūkainīšiem pretīm. Un mazie zoslēniņi likās labāki saprotam gāgāšanu, nekā čiepstēšanu un klukstēšanu un ar laiku pār-gāja no saviem audžu vecākiem pavisam lielo zosu vadībā.

Nu tītars bij atkal bez darba. Kādu laiku viņš vēl stai-gāja zosīm un zoslēniem līdzi, bet gaŗkaklainais zostēviņš kļuva uz viņu greisirdīgs un sāka to dzīt prom. No iesā-kuma tītars tomēr negribēja atlaisties no saviem izperētajiem bērniem, bet zostēviņš to tik bieži un tik ilgi plūkāja, pluci-nāja un plēsa aiz bālizilganās sekstes, ka beidzot viņš tomēr atlaidās un nemaz vairs negāja ne uz to pusi, kur anināja un gādzināja zosis.

Atkal viņš sāka maisīties bez kāda mērķa pa sētu. Tikai tagad, pēc neizdevušās bērnu vadāšanas, viņš bij kļuvis vēl daudz dusmīgāks: sarka biežāki un buldurēja diktāki un, sadusmojies, ilgi skrēja pakal dusmu aizdevējam. Un jo dusmī-gāks bij tītars, jo vairāk mājnieki viņu vēl kaitināja: pietika pamest uz viņa pusi ar roku, pavēcināt lakatu, iesaukties: būl-būl-būl! Kad tītars tūliņ piesarka un metās buldurētājam virsū. Puiši bieži, jādami zirgus ganībās vai braukdami uz lauku, pakaitināja tītaru, un viņš tiem tālu dzinās pakal. Beidzamo reizi tītars jau vēlā rudenī aizskrēja pakal žagaru vedējam un vairs neatgriezās: kaimiņu suņi to uz ceļa bij sasta-puši un nokoduši.

7. Teliņi.

Teliņš Raibuļai attecēja pret pavasari: saimniece no rīta ieiet laidarā, brūnā telīte jau priekšā un Raibuļa to laiza. Bet jaunā telīte vēl pavisam mulķīte, neprot pat ne pupiņu atrast un pienaņa pazīsties, saimniecei tai jāpalīdz un to jāmaca. Tad saimniece vēl piemet pakaišiem klēpi mīkstu salmu, noliek Raibuļai priekšā smalku sienu un atnes tai spānī gardu milt-

ūdeni. Bet jauno telīti, tādēļ ka tā ir visgažām brūna, saimniece iesauc par Ķirsīti.

Pēc pazīšanas Ķirsīte apgulstas. Telītei tuvu blakus noliekas arī Raibuļa ļoti uzmanīgi, lai mazo nesaspiestu, un ļoti rūpīgi to visu laiku uzskata. Ķirsīte iemieg, bet Raibuļa vēl nedrīkst iemigt, jo viņai vēl ir darbs: jāsagremo smalkais siens, kuŗu viņa, tāpat kā citas govīs, ēdot pirmo reizi barību, tikai drusku pakožlā un norij, bet vēlāki, kad vairāk vaļas, atrij atpakaļ mutē, pamatīgi sagremo un tad tikai norij pavisam.

Laiku pa laikam Raibuļa nolaiza iemigušo Ķirsīti. To viņa dara aiz mīlestības, jo laizīšana pie lapiem aizpilda glaudišanu un skūpstīšanu.

Pusdienā saimniece ar meitām atnāk govīm padot ēst un izslaukt. Saimniece atkal palīdz Ķirsītei sameklēt Raibuļas pupus. Ķirsīte paziņo vienu pupiņu, otru, trešo un atlaižas. Viņa jau paēdusi, bet Raibuļai vēl visos četros pupos ļoti daudz piena. Saimniece redz, ka Ķirsīte nespēj izdzert visu Raibuļas pienu, jo viņas tesmenis pierietējis pilns, tādēļ nospriež noslaukt dzelteno jaunpienu īpašā traukā. Bet Raibuļa šoreiz labprāt negrib saimniecei pienu dot, baidīdamās, ka Ķirsītei varētu aptrūkt: viņa spēr kājām, virpina un sit ar asti, mēģina aiztikēt noliekušos saimniecī ar labās puses ragu. Saimniece mēģina pierunāt Raibuļu ar labu:

„Ķirsīte viena pati nevarot izzīst tik daudz piena; ja piena sakrāšoties pilns tesmenis, tad Raibuļai būšot daudz grūtāki, jo sprandzēsot pupus un sāpēsot tesmenis un beidzot aizdegšot un aptrūkšot piena pat Ķirsītes vajadzībām . . .“

Bet Raibuļa vai nu nesaprot saimnieces valodu, vai arī negrib saprast, viņa tikai cilā kājas, kad saimniece ar ķipi liecas klāt slaukt, taisās badīt un dusmīgi šņāc. Saimniece redz, ka ar ierunām un labu nekas neiznāks, tādēļ aiziet kūtsvidū, kur vēl no rudens aizbāzta aiz vērbaļķa gaŗa ganu rikste, atnāk ar to un piedraud Raibuļai. Tad pasauc meitu, lai tā slauc, bet pati stāv ar paceltu draudošu riksti. Šādiem draudiem un varmācībai Raibuļa arī padodas, dusmīgi gan skatās, bet ļaujas slaukties.

Mazā Ķirsīte aug un kļūst ar katru dienu veiklāka un dzi-vāka. Tagad viņa biežākī stājas pie zīšanas un katru reizi izmēģina pa kārtai visus pupus, tomēr visu mātes pienu viņa nespēj izzīst un visu laiku Raibuļu arī kārtīgi slauc. Tagad viņa jau arī pieradusi un pārliecinājusies, ka piena pietiek ī Ķirsītei, pietiek ī slaukšanai un tādēļ stāv pa vecam jo mierīgi, kāmēr slauc. Bet nu viņai atkal citas rūpes: Ķirsīte, paēdusi un izgulējusies, grib pastaipīt savas gaŗās un neveiklās kājas, grib pastaigāties, palēkāt. Bet tikko telīte iet no mātes kakta projām uz stalla vidu pie citām govīm, Raibuļa mīdās un mauj, rausta savu saiti un grib iet telītei pakaļ, īd un sauc

to atpakaļ. Viņa baidas, ka citas govīs nesabada viņas telīti. Bet bullis, gotenes un citas lielās govīs ļoti interesējas tuvāki apskatīt jauno radībiņu: viņi sīnākājas, izstiepj purnus un grib tuvāki apstīt Ķirsīti. Šī tomēr nav vairs nemaz tik muļķīte — palēkā, palēkā pa kūtsvidu gar melno ūdenskublu un dodas steidzīgi atpakaļ pie īdošās mātes. Ķirsītei gan vēl maz piedzīvojumu viņas īsajā mūžā, tomēr viņa jau ir sajūtusi dažu labu asu ragu grūdienu no citām govīm, varbūt netīšu, ne ļauni domātu, tomēr telītei tas sāpējis, tādēļ viņa varas iet citiem lopiem tā klāt, kā savai mātei. Palēkājusies pēc sirds patikas pa kūtsvidu, viņa atgriežas atkal stūrī pie savas mātes, pazīžas un liekas salmos gulēt.

Tad iznāca nepatīkams gadījums: Ķirsīte, lēkādama pa kūtsvidu ap ūdens kublu, apgāza tur nolikto slauceni ar pienu.

Saimniece to viņai ņēma ļaunā un tūlī ieslodzīja aizgaldiņā pie citiem telīem. Raibuļa gan īdēja, gan sauca, Ķirsīte arī atmāvās pretīm, bet tikt pie mātes vairs nevarēja, lai gan meklēja aizgaldiņa žodziņā kādu izeju. Citi telēni: raibais bullītis, melnā un zīmalainā gosniņas, kuņi ielikti te jau agrāki, izturējās pret visu diezgan vienaldzīgi un veda visai vienmuļīgu dzīvi: ēda pa druskaī smalko sienu no kopīgā groziņa un katru reizi, kad slauca govīs, dzēra pienu no pasniegtā ķipīša un pēc tam nozīda viens otram pienainos purniņus. Reizēm viņiem gribētos arī palēkā, pamest pakaļkājas uz augšu, bet šaurā aizgaldiņa dēļ no tā nekas neiznāk un viņi atkal apmierinās.

Otrā rītā sanāca laidarā vīrieši un sievietes ar rīkstēm rokās. No durvju puses sāka raisīt govīs vaļām no saitēm un dzīt tūliņ pa durvīm ārā, lai atlaistās saaušojušās govīs nebruktu virsū piesietajām. Tā maz pamazām atraisīja visu laidaru un izlaida visus lopus ārā. No iesākuma govīs maudamas lēkāja ap laidara durvīm, tad tās aizdzina un ārā viss apklusā.

Telēni no sava aizgaldā nolūkojās uz šādu burzmu pirmo reizi savā mūžā. Viņi jau vakar pie pureņu dalīšanas bij sajutuši savādu iekšķīgu prieku un arī kāri pēc smaržīgajām dzeltenajām puķēm, bet saimniece viņiem tos nedeķa. Ielika viņiem tāpat pa vecam smalko sienu un deva nodzerties pienu. Arī šodien viņi palika laidarā vieni ar bezdelīgām un visu laiku skali māva, kamēr govīs atkal pārradās mājās daudz rāmākas, nekā šorīt aizejot. Pirmās pārnākušās govīs skraidīja pa laidaru, ostīdamās gar silēm un kublu, vai saimniece nav ko gārdu atnesusi, bet par saviem teliņiem neviena vairs nelikās ne zinot. Arī Raibuļa bij piemirsusi savu Ķirsīti un šī atkal

bij pilnīgi atradusi no savas mātes. Tā nu katru dienu no paša rīta govīs aizgāja ganos un teliņi vieni māva laidarā savā aizgaldā.

Pēc dažām dienām ienāca saimniece un izbēra veselu klēpi pureņu arī telēniem. Pilnām mutēm viņi grāba gardās sulainās puķes un ātri ēda, lai jo vairāk tagad pagūtu iekampt — vēlāki paspēs sagremot. Otrā rītā pēc govju izlaišanas attaisīja

arī aizgaldiņa durvīņas. Telēni izgāja laidarā un no turienes sētā. Spilgtajā dienas gaismā viņi pavisam apstulba un parasti stāvēja kopā, baidīdamies pakustēties, ka neuzduras aizgalda žodziņam. Bet maz pamazām viņi pierada pie spilgtās gaismas un redzēja, ka nekādu aizgaldu un žogu te nepavisam nav. Cik tāļu viņu acis vien sniedza, visur viņi redzēja saules spilgto gaišumu un zāles zaļumu. Uz debess zilumu viņiem pat neienāca ne prātā pacelt acis.

Apmulsuši viņi vēl stāvēja labu brīdi un uzlūkoja cits citu. Tad no priekiem viens pameta pakalkājas gaisā, otrs palēca visām četrām reizē uz augšu un iemāvās, pēc tam sāka lēkāt visi uz reizi un skraidīt viens otram pakal un grūstīties pierēm.

Iznāca saimniece ar ķipi rokā, gāja pa priekšu un sauca: „Tpru, tpru, teliņi! Tpru, tpru, teliņi!”

Teliņi domāja, ka ķipītī ir viņu dzēriens, un grūstīdamies skrēja ķipītim klāt. Bet saimniece izvairījās, ķipītī viņi nesasniedza un dziņas nedabūja. Tā viņi pa ēnaino, kokiem ap-

stādīto gatvu bij nonākuši teļaplokā. Meita, nopakaļus nākdama, aizvēra vārstulus. Saimniece viņai izsniedza pār žogu atpakaļ ārā tukšo ķipi un palika viena ar teliņiem, kasīja viņu galviņas, bužināja ap radziņu vietām, kur dažiem jau bij manami cieti puniņi. Teļi apstāja saimniecei, ošņāja viņas ikdienas laidaŗa brunčus, kuŗi oda pēc piena, un gaidīja, ka viņa tiem dos dzert. Arī Ķirsīte bij jau pilnīgi aizmirsusi savu īsto

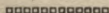
māti Raibuļu, pēc kuŗas tā tiecās sākumā, kamēr viņa to vēl zīdināja; tagad viņa vienīgi atzina saimnieci ar viņas piena kipi.

Bet saimniece šoreiz i nedomāja teļus dzirdīt. Viņa saņēma savu priekšautu abās rokās, vēcināja to un sauca:

„Tpruč, teliņi, zālē! Tpruč, teliņi, zālē!“

Telēni atleca nost, palēkāja vēl drusku savā starpā, tad sniedzās pie zemes un ar mēles palīdzību sāka plūkt mīksto zāli. Zāle bij garšīga un sulaina, un telēni plūca un plūca un piena dziņas viņiem arī vairs negribējās.

Saimniece jau sen bij aizgājusi un aizmirsta, kad telēni no neparastās galvas noliekšanas, čaklās plūkšanas, svaigā gaisa un karstās saules sajuta nogurumu un no metās gulēt bērza ēnā, kur atrada drusciņ vēsumu.

8. Vēži.

Līčupīte nāca no Vecā ezera, aiztecēja gar Kiknīšiem cauri Veldrejai un ietecēja Lielajā mežā. Viņās tālāko gaitu Andžiņš vairāk nezināja; tēvs gan teica, ka visas upes beidzot ietekot jūrā. Gan jau kādreiz, kad būs liels, viņš to izzinās: ies, ies, ies un ies vienumēr pa upīti uz leju, no brokasta līdz vakaram, un paskafīsies, kur viņa paliek. Bet tagad nevar, jāuzskata mazā māšele.

Labi, ka māšelei nu ir ratiņi, vismaz var kur tālāki aiztikt no mājām. Agrāki, kad bija jānēsā līdzī pečpaunā, bij daudz lielāki nagī — kur tu iznēsāsi un pieglabāsi! Noliek tādu uz pliku zemi: te viņai tek virsū skudras, te rāpjas klēpī kāds ragains sienāzis — un no visiem viņa, muļķe, baidās. Pat no vēža viņai bail, kad Andžiņš to izsviež no upes. Ko tāds vēzis tev var padarīt? Nedod tik pirkstu viņa spīlēm, tad vari būt drošs. Kas par to, ka viņš plīkšķina asti, to viņš pats dara no bailēm, grib aizbēgt.

Andžiņam pašam jau astotais gads, māšelei trešais; auklē viņš to jau sen, sen, un tagad, kamēr tēvs uztaisījis rateļus, pilnīgi izpilda mātes vietu. Tikai ēdienu laikos viņam jābūt kārtīgi ar māšeli mājās, tad tēvs tos paēdina un iedod vēl pa gabaliņam, ko iekost pastarpām, tad izšķīras līdz nākošajam ēdienu laikam.

Un ātri paiet Andžiņam cēliens no viena ēdiena laika līdz otram, visvairāk tagad vasarā, kad brīv ķert vēžus.

Viņš atbrauc upmalā zem kuplās mežabeles un apprasās māšelei, vai viņa paliks rateļos jeb vai paskriesies pa krastu? Māšele parasti no sākuma skraidā pa krastu, tad iekāpj rateļos un aizsnaužas. Andžiņš uzrotī biksas, atloka krekla piedurknes līdz pleciem un tūliņ kāpj iekšā upē. Viņš jau te zin visus caurumus, šauj roku iekšā līdz pleciem un gandrīz katru reizi atrod pa vēzītim.

Kad gadas kāds mazulis, tā ķirķa lielumā, to palaiž atpakaļ, lai paaugas. Cik tāds tad priecīgs, kad ietiek atpakaļ ūdenī: no iesākuma gan tā kā apmulsis, nemaz nekustas, un lēnam grimst dibenā, bet tad atjēdzas, sāk kampt ar asti ūdeni un aizšaujas ieslīpi uz dibenu.

Lielākos vēzēnus viņš sviež krastā zālē un sauc, lai māšele tos pievāķ, bet tā vēl vienumēr baidās no vēžiem. Nu, tad lai vismaz uzskatās, kur viņi paliek, ka neieslēpjas kaut kur zālē.

Kad tā izsviesti jau divi, trīs, tad Andžiņš izkāpj pats no ūdens sabāzt tos zeķē. Kas tāds vēzis arī par gudrinieku: viņš slēpjas zālē, un kad to atrod un ceļ ārā, tad viņš ieķeras ar visām desmit kājelēm zālēs un, turēdamies, izplēš ar abām lielajām spīlēm pa veselam zāļu kušķim. Lai iet ar visiem zāļu kušķiem zeķē iekšā, lai čaukst tur.

Dažreiz caurumā pagadas vēža mātīte ar apaļiem ikriem zem līpas. Tās gan tēvs neļauj ķert: ja izķeršot mātes ar ikriem, tad izbeigšoties visi vēži; vēžiem ar augšanu ejot ļoti gausi, tikai trešajā, ceturtajā gadā mātītei esot pirmie ikri un tos tad nēsājot zem astes līdz visu ziemu līdz nākošajai

vasarai. Ja izejot laimīgi, tad nu gan māte palaižot kādus simts mazulišus, kuņģiem no paša sākuma brūkot virsū i zivis, i citi vēži, i ūdens pele, i ūdens putni, tā kā augšanai paliek pāri tikai maza daļiņa.

Laiž gan Andžinš mātītes atpakaļ, bet žēl viņam ir, jo atceras no agrākiem laikiem, kad to vēl nezinājis un mātes arī vārijis, cik ikri gārdi: pataisa izvāritajam sarkanajam vēzim līpiņu vājām, tur vesela kaudze sarkano apaļo ikriņu, kuņģi mutē kraukšķ un ir tikpat gāršīgi, kā no kājām un astēm izlobītā vēžu gaļa.

Bet ja nelaidīsi vājā vienu mātīti, tad turpmāk nebūs simts citu vēžu! Un aizšaujas mātīte, līpu kustinādama, savā alā.

Bieži gadas dziļi, dziļi alā ieslēpies kāds vēzis, kuņģš nupat nomaucis savu veco, cieto čaulu, bet jaunā āda tam vēl nav paguvusi sacietēt. Tāds vēzis nav spējīgs pretoties un ir pieejams viegli. Andžinš tāda jēlčauļa galvā pēc izvārišanas katru reizi atrod netālu no acīm lielus baltus dzirnakmeņus. Tēvs stāsta, ka tur vēzim jau iepriekš sagatavots ogļskābs kaļķis nākošajam cietajam kažokam; ja tas nebūtu jau laikus

uzkrāts, tad jaunās čaulas nocietēšana nevilktos tikai nedēļu, bet mēnešiem, un vēzis pa to laiku nedrīkstētu nekur rādīties, nevarētu iet vairs medīt sev barību; viņam būtu jātup alā visu laiku neēdušam, jo katra ūdens radībiņa tad varētu viņu pievārēt.

Un kā vēzis pats mana šīs pārmaiņas: kamēr viņam mugurā cietais kažoks, viņš pats, ragiem taustīdams, rāpo apkārt un uzbrūk zivtiņām, vardēm, gliemežiem, ūdens kukaiņiem un visādām kūniņām un tikko sajūt briesmas, tad certas ar asti ūdenī un zibēja ātrumā atmuguriski aizbēg savā alā. Te viņš ieslēpj pakaļējo daļu un visu rumpi, bet alas durvis iepleš savas cietās, asās spiles un griež, un kniebj visu, kas tikai uzdrošinas tuvoties: Andžiņam pat visi pirksti sagraizīti vienās strīpās. Bet jēlčaulainais vēzis slēpjas no visiem un nemēģina pat pretīm turēties, kad to velk ārā no alas.

* * *

Pie tilta dzelmē apmeties vecs vēzis. Viņam ir dziļa ala tepat tilta grodos. Ir te vēl vairākas citas alas, kurās viņš ļauj apmesties vēžu mātītēm, bet tēviņus-vēžus gan viņš neiecīš savā tuvumā.

Jau pirms vairākiem gadiem, kad viņš vēl nebija tik liels, kā tagad, viņam te nācās cīnīties ar dažiem citiem lieliem vēžiem, kuŗi arī te bij nometušies. Viņu cietās kaulu bruņas tad klaukstēja, kājas lūza, kamēr beidzot vecais vēzis tomēr palika uzvārētājs. Arī viņš cīņā bij zaudējis vienu no lielajām kājām, bet tā viņam ar laiku atkal pilnīgi atauga, lai gan iznāca drusku strupāka, nekā pirmā kāja no pašas bērnības. Kaujas vietā atlaustās un izkaisītās kājas viņš maz pamazām visas apēda. No tā laika viņš te bij vienīgais valdnieks un savā tuvumā vairs nepielaida neviena vēžu tēviņa. Un tā viņš te jau nu dzīvoja ilgus gadus.

Vēlā rudenī, kad ūdens upē sāka sastingt, lielais vēzis ierakās apakš tilta grodiem dubļos un gulēja te visu ziemu cauri līdz pat pavasarim, kamēr vārdes ar savu kurkšķēšanu to neuzmodināja. Zilganā glūdas kārtā bij nogūlusies uz viņa melnās muguras. Šur tur bij pieķērušās pa groda zaļajai sūniņai, tādēļ vecais vēzis izskatījās gandrīz zaļgans. Cīnīties

ar citiem vēžiem viņam vairs nenācās, jo tie visi labprāt vairījās viņam nost no ceļa, baidīdamies no viņa spēcīgajām spīlēm un lielā auguma, tā ka dzīvot viņš tagad varēja ērti un bez bēdām. Vienīgās rūpes vecajam vēžim bij tagad čaulas mainīšana vasarā.

Viņš bij atkal drusku pieņēmis miesās, un tās vairs neietilpa pērnajā čaulā, tādēļ vajadzēja drīzi pienākt laikam, kad vecajai čaulai bij jāsprāgst kaut kur pušu. Visgarām maz pamazām atdalījās jaunā āda no vecās čaulas, katra spuriņa, katra locītava, katra kājiņa par sevi. Tad apakšā, kur tik stipri nepretojās cietā čaula, vecā āda pārsprāga un nu vajadzēja iztikt ārā no nonēsātā kaulu kažoka. Viss niezēja, jutās neērti, pat vietām sāpēja, kur āda vēl nebij no vecās čaulas pilīgi atdalījusies. Vissāpīgāki un grūtāki nācās izdabūt platās

spīļu šķēres cauri tievajiem locēkliem. Vecais vēzis svaidījās uz muguras, staipījās, locījās un ilgi mocījās, kamēr beidzot atradās jaunajā mikstajā ādā blakus vecajai čaulai, kuŗa pilnīgi līdzinājās vecajam vēžim. Trūka tam tikai no istā vecā vēža, pavirši uzmetot acis, pašā priekšā garie taustekļi un garēnās izlaižamās un atvelkamās melnās acis. Bet tuvāki ieskatoties pa čaulas galvas galu, trūka arī pats vecais vēzis—čaula bij tukša, bet vecais vēzis gulēja, nomocījies, turpat blakām jaunajā jēlčaula ādā un nevarīgi ievilkās noslēpties savā alā, jo tagad to varēja pievārēt i zivis, nerunājot nemaz

par mazākajiem vēžiem, kuŗi bij vai nu vēl uzglabājuši vecās bruņas, vai paguvuši jau agrāki pārmainīt čaulu un jau nocietēt.

Drusku atpūties, vecais vēzis ņēmās sagrauzt un apēst savu veco čaulu, lai ogļuskābes bagatās kaļķu daļas jo drīzi varētu pāriet jaunajā ādā un tā ātrāki nocietētu.

Tomēr vecajam vēzim šajos grūtajos brīžos bij arī savi apmierinājumi: tagad viņam šādas moka bij jāztur daudz retāki, bet abos pirmajos bērnu gados viņam bij jānocas katru vasaras mēnesi, reizes piecas un vairāk gadā, bet vēlāki daudz retāki, reizes divas katru gadu.

*
*

Sabruka sadeldētais Līčupītes tilts. Saveda jaunus kokus, nomizoja, aptēsa un apstrādāja jaunam salikumam. Novāca izbauptos tilta dēļus, noņēma krusta balķus un sāka rakt ārā aptrusējušos grodus.

Pagasta liecinieku pulkā pie tilta bij iemaisjies arī Andžiņš ar saviem rateļiem un māšeli un ar savu nupat novēžoto pilno zeķi. Skaidas un mizas strādnieki bij savākuši čupā

un iekūruši uguni. Joku pēc viņi uzaicināja Andžīņu vārīt savus vēžus tepat.

„Bet kur tad man katliņš?“ Andžīņš ieprasījās. Un ar to uz reizi bij pierādīts, ka vārīšana te nevar notikt.

Bet ja gribot nogāršot kādu vēzi, tad viņš pēc novārīšanas atnesīšot no mājām. Un taisījās jau braukt.

Liecinieks, kuŗš raka upē vietu jaunajiem grodiem, patlaban izcēla pilnu lāpstu dubļainu zemju. Izsviestajos dubļos kāds sakārnis sāka kustēties. Un tas bij lielais zaļganais vēzis no apakšgrodu glūdas alas. Slaistīdams notašķītos rāgus, viņš lēnām lida pa šķidrajiem dubļiem uz priekšu.

„Tādu krābaini es vēl neesmu redzējis,“ ieteicās strādnieks, atspiedās pret lāpstu un paņēma vēzi aiz muguras. Visi sastājās tam visapkārt un aprīņoja vēzi.

Pienāca arī tilta meistars, pabrīnējās drusku, bet tad sāka skubināt uz darbu:

„Atdodat vēža veci mazajam Andžam, lai vāra kopā ar citiem, bet paši stāsimies atkal pie darba, lai laikā varam tiltu nobeigt.“

Dabūjis vēzi, arī Andžīņš brīnījās:

„Tas jau ir pats vēžu ķēniņš! Šis jau gan tik ātri neklūs sarkans, kā citi mazie vēzēni. Būs labi krietni jāuzvāra ūdens, lai viņam nav jāmocās, bet būtu tūliņ uz reizi pagalam, kad iemetīšu.“

9. Dzeguze un vālodze.

Jurģos katrs pārvadājas, kuŗš nav mierā ar savu līdzīnējo dzīves vietu. Arī dzeguzei nepatika tajos svešajos mežos, kur viņa aukstuma dēļ bij spiesta uzturēties ziemu, un pārradās atkal savā dzimtenes birzē. Te viņa bij uzaugusi, pavadījusi vairākus gadus katru vasaru un pazina sīki katru kaktiņu, un vēl atmin skaidri visus svarīgākos sava mūža notikumus.

Arī savu audžu tēvu un māti, pelēko strazdu pāri, viņa satika te katru gadu, sastapa arī citus radiņus, ar kuŗiem dzīvē bij nācies tuvāki saieties un iepazīties, nododot tiem savus

bērnus audzināšanai. Un pūlējušies priekš dzeguzes un uzcītīgi strādājuši, audzinot viņas bērnus, bij gandrīz visi birzes putniņi pa šiem gadiem: gan erickiņš un paceplītis, gan čunčīņš ar kauķi, gan vālodze un zīlīte.

Ar zīlīti toreiz bij iznācis ļoti nepatīkams gadījums: savu olu zīlītes izperēšanai dzeguze bij iedējuse pa dobuma virsu. Zīlīte arī bij dzeguzēnu izperējusi un uzaudzinājusi, bet dobuma izejas caurums pēc tam izrādījās par mazu un dzeguzēns nekādi nevarēja tikt no ligzdas laukā. Vismaz līdz pat

rudenim, kad dzeguzei jau bij jālaižas projam uz siltājām zemēm, dzeguzēns vēl vienumēr sēdēja dobumā un varēja tikai izbāst ārā galvu, lai spētu saņemt no audžu vecākiem barību. Labi vēl, ka labsirdīgais zīlīšu pāris neapķērās, ka tas nemaz nav viņu bērns, un visu laiku nepiekusuši to apgādāja ar tārpiņiem un kukaiņiem. Nākošā gadā dzeguze atrada aptrunējušās, dobumainās apses vietā tikai celmu un tā viņa arī nekad nedabūja zināt, kas noticis ar viņas dzeguzēnu.

Šogad birzē viss bija pa vecam.

Dzeguze aplidoja savas robežas, pakūkoja vienā, otrā stūrī, pameklēja saulgozī kādu agrāki attīstījušos kāpuru, aizskrēja līdz muižas plašajam dārzam un nopriecājās vien: šogad būs ienesīga vasara, augšām zari apvilkti tikliņiem, zem tiem daudz oliņu, dažās saulainās vietās jau čumēja un kustēja mazie tārpiņi, būs kāpuru vai cik!

Kādu rītu agri dzeguze tikko gribēja sākt kūkot, kad turpat netālu atskanēja skaļi: „Kukū! Kukū!”

Dzeguze uzreiz saspūrinājās: tas taču viņas robežās. To nevar pielaist, kaut varbūt būtu jāplūcas līdz pat asinīm! Bet pienācējs izrādījās dzeguzes vīrs, un šoreiz iztika bez plūkšanās.

Pa mežu lidodama, dzeguze jau priekšlaikus izlūkoja un ievēroja, kur kādi putniņi sev taisa ligzdas. Paši viņi, ne viņa pate, ne viņas vīrs pat neprata taisīt ligzdas, jo vecāki tos nebij iemācījuši, un nebij arī vaļas: viss laiks pagāja kāpuru meklēšanā un kūkošanā. Labi, ja atlika laika izdēties. Lai jau papūlās atkal citi putniņi: piedēs viņu ligzdinās, kas

tas priekš viņiem būs — izperēt vienu lieku olu un izaudzināt vienu lieku putniņu! Dzeguze ar vīru viņiem atkal par to pakūkos.

Kādu rītu, aplidojot savas robežas, mūsu dzeguze atrada muižas dārzā pavisam svešu dzeguzi. Tā nekūkoja, bet steidzīgi lasīja saulgozī no ābēles tārpus. Mūsu dzeguze tūlīn metās svešajai virsū un aiztrieca viņu no dārza un vēl tālu dzinās pakal līdz pat sava rajona robežām. Švešā dzeguze te kļuva drošāka, un mūsu dzeguze aizlaidās atpakaļ.

* * *

Vālodžu pāris ieradās vēlāki pēc citiem putniem, bet ķērās tūlīn naigi piee darba. Žuburainā bērza galā, pašā čukurītī, triju atzaņu starpā viņas izmeklēja vietīņu jaunājam ligzdai: te pašām nemaz nebūs jāšūpo, vējš vien izšūpos mazās vālodzītes. Bet lai, zaru stipri šūpojot, nenokristu ligzdiņa, tad to vajadzēja taisīt cietu, izturīgu, lai mazās vālodzītes droši varētu gulēt stiprajā ligzdā.

Un vālodzes plūca pērnās gaŗās cīsas ap skudru pūžņiem, plēsa lūkus no kadiķa mīzas, rāva nost bērza atkārušās smalkās tāšu spurdzas un nesa to visu zara žuknītī. Tad vālodze-

tēvs turēja aiz viena gala, bet vālodze-māte locīja lūkus un cīsas žuknim un zariem apkārt un līmēja galus ciet siekalām. Kamēr ārējais ligzdas ķocis nebij uzpīts un nostiprināts, vālodze-māte neuzticējās pat tēvam: katru stiebriņu viņa pati iepina un nostiprināja, katru reizi pati iegūlās un izmēģināja, tē-

vam tik bij jāpasniedz sagatavotais materials vai jāpiegādā no jauna klāt. Un arī diezgan dziļai vajadzēja ligzdai būt, lai vālodzītes neizkristu, ja vēja krusttēvam iepatiktos stiprāki pašūpot. Tad iesākās ligzdiņas izoderēšana: gar ērkšķiem un žogiem lasīja vilnu, kurā bij aizķērusies, aītām trinoties un cauri ližot. Nesa mājās arī tīkliņus, kuņģiem tauriņi bij aplkājuši savas sadētās oliņas. Ņēma nost apaļos tīklus, kurus zirnēklī bij izvilkuši starp kokiem, lai saķertu mušas un knišļus. Nesmādēja arī pienenes baltās pūkas, kuņas lidoja pa gaisu, iznēsādamas sēklas. Ligzdiņai vajadzēja būt arī siltai, jo vējatēvs pūta dažreiz naktīs arī dzestru dvašu virsū.

Beidzot ligzda bij gatava, un vālodze iedēja pirmo skaisto oliņu: rozābalta ar sarkani melniem plankumiņiem. Nu varēja atpūsties, nu varēja pasvilpot, paniekoties pakal citu putnu dziesmām, nu varēja uzlaizties bērzu galos un palūkoties, kāds būs laiks, vai pie apvārkšņa jau nelasās kopā lietus mākoņi.

Vālodze dēja olas un skraidīja cauru dienu pa bērzi, uzcītīgi lasīdama no kokiem kāpurus un baņodamās, jo vēlākī, kad būs jāsēž pāris nedēļas uz olām, nebūs vairs vaļas par ēšanu domāt.

Dzeguze jau sen notāļus bij nopriecājusies par vālodzes čaklumu, reizēm nepamanīta tuvāki aplūkojusi stipro, ērto ligzdu, un gaidīt gaidīja, kad tur sāks rasties olas, lai arī no sevis tad piedētu klāt. Kādu rītu, kamēr vālodze dēja ligzdā, dzeguze turpat otrā bērzā gaidīja. Tikko vālodzes bij aizlaidušās mežā kāpurus meklēt, dzeguze piedēja ligzdiņā ceturto oliņu. Lai gan dzeguzes oliņa nebij tik skaista ar sarkani mel-

najiem plankumiem, tomēr vālodze nepamanīja krāpšanu, piedēja vēl oliņu un sāka perēt, jo nu ligzdīņa bij pilna.

Vālodze-tēvs tagad visu laiku turpat bērzos šūpojās un jautri svilpoja. Un ja pamanīja lietus mākoņus, tad deva ziņu arī siena plāvējiem, lai glābtu saplautos vāļus un sauca:

„Vālu—vīl! Vālu—vīl!“

Pēc pusemēneša mazie bij izperēti. Vālodzes nesa no ligzdas prom olu čaulas un no birzes uz ligzdu kāpurus. Un katru reizi, kad spārnu švikoņa atskanēja ligzdas tuvumā, mazās galviņas pacēlās, knābīši atvērās plati jo plati un kāri rija atnesto barību.

Vecās vālodzes no piedzīvojumiem zināja: kuņš bērnēlis paēdis, tas ievēk kakliņu un mierīgi gul, bet jo vairāk kāds izsalcis, jo tālāki tas stiepj atplesto knābi pretīm un skaļi čiepst.

Viens putnelis pašā vidū bij padevies labi paprāvs; viņš šāva savu lielo, pliko galvu visaugstāki pretīm un vēra savu knābi visplatāki vaļām — tas bij visizsalkušākais, to vecās vālodzes arī visvairāk baroja. Bet likās: jo vairāk baro, jo vairāk pieņemas izsalkums. Vecās vālodzes skraidīja pa mežu pēc kāpuriem no agrā rīta līdz vēlam vakaram, nepaguva pat pašas paēst, kā nākas, ne atpūsties un pasvilpot, ne godīgi aplūkoties, kā būs ar lietu — vienmēr stiepās pretīm no ligzdas lielā, neglīti plikā galva ar plati atplesto knābi un badīgi prasīja vēl un vēl kāpurus. Un visus kāpurus, kuņš vecās vālodzes pienesā, aprija gandrīz vienīgi badīgais putnelis. Bet par to viņš arī auga, acīm redzot: visu ligzdas vidū viņš jau bij viens pats ieņēmis. Mazākie putniņi bij atspiesti pavisam pie malas. Viens no viņiem, kuņš bij visvairāk piespiests, glābdamies izrāpās uz pašu ligzdas malu. Badīgais putnelis, griezdamies un astīti purinādams, nogrūda to pavisam no ligzdas malas. Vālodzīte nokrita zemē un nedabūja ne iečiepstēties — nositās pret bērza sakni. Vecās vālodzes savās steigās un rūpēs par barības piegādāšanu nemaz nepamanīja, ka ligzdīņa ir tukšāka, ka viens putniņš trūkst.

Pagāja vēl kāda nedēļa. Vālodzes skraidīja vēl čaklāki, meklēdamas kāpurus, jo putniņi ligzdā bij kļuvuši vēl lielāki un prasīja vēl vairāk barības, it īpaši vidūvējs, kuņš tagad bij izspūris, kā ezis, jo no sarkanizilās pupurainās ādas tam bij

sadīguši asiņu pilni spalvu rugāji ar pelēkām pūciņām galos. Arī mazākie putniņi bij jau apauguši ar pūkām un spalvām spārnos un astītēs. Bieži viņi uzrāpās uz ligzdas malas, pārsteiepa astītes malai pāri, izplēta un paplavināja spārniņus.

Reiz tādā brīdī pagriezās badīgais putnelis vidū, un viens no mazajiem kļuva nogrūsts no malas. Krizdams, viņš atplēta spārniņus un nolaidās iešķersu zem bērza zālē. Te viņš čiepstēja, čiepstēja, bet neviens to nedzirdēja un neredzēja, kamēr vakarā lapsa, iedama gar bērzu, aiznesa to sev līdzī. Bet vecās vālodzes neprata skaitīt un nemanīja, ka nu viņām jau divi bērniņi trūkst. Bez tam viņas bij arī par daudz aizņemtas ar kāpuņu lasīšanu.

Atlaidās bērza reizēm arī dzeguze un palūkojās ligzdā, kad vecās vālodzes bij aizlaidušās. Bet kūkot viņa te nekūkoja. Citos apkārtējos kokos gan atskatnēja viņas „Ku-kū!“

Arī lapsa sāka biežāki apstaigāt bērzu, kur viņa nevilus bij atradusi tik gārdu kumosu. Un vēl pāris reizes viņai te palaimējās atrast no ligzdas izgrūstās vālodzītes. Beidzot ligzdā palika vienīgi badīgais putnelis. Tomēr vecajām vālodzēm caur to tagad negāja vieglāki: aizgūtnēm skraidīdamas

no pirmās rīta gaismīņas līdz pat saules rietam, viņas tīkko spēja paēdināt ligzdā palikušo pelēko putnēnu, kuŗam nebij ne ēnas

no vālodžu skaistajām zeltadzeltenajām spalvām, melnajiem spārniem un asti ar dzeltenājiem rotājumiem. Bet labsirdīgās vecās vālodzes nepiegrieza arī izskatam nekādu vērību; viņas tikai gaidīja brīdi, kad viņu rūpju bērns atstās ligzdu un sāks pats ķert kāpurus. Tad tikai viņām atliks iemācīt to svilpot un locīt pakal dziesmu citiem putniem.

Bet arī te nepiepildījās veco vālodžu cerības: pirmās skaņas, kādas viņu izperinātais un izaudzinātais bērns izdvēsa, ļoti līdzinājās aizsmakušai kūkošanai, bet no svilpošanas neiznāca nekas.

□□□□□□□□□□

10. Slimība.

Meitenīte dziedāja gan kājas audama, gan pa trepēm skriedama, gan apakšā pa šauro akmeņa sētu lēkdama. Viņas dziesmas sitās iekšā pa visām logu šķirbām līdz ar ielas dārdoņu un auto svilpieniem. Bet tad viņai piemetās slimības dīglis, un viņa apklusa. Negribējās viņai vairs ne dzie-

dāt, ne arī augšā celties no gultas, sāpēja galviņa, kvēloja vaidziņi.

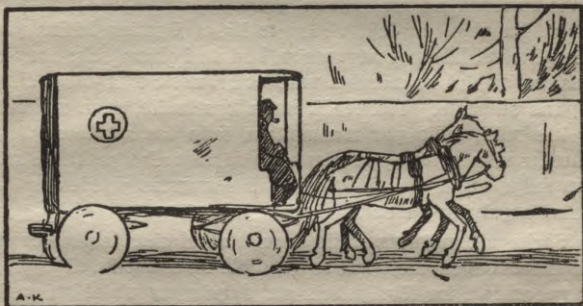
Atnāca daktera krustmāte, izmērija karstumu, izvilka melnu taurīti, spieda to meitenītei klāt un klausījās, apskatīja krūtiņas, atrada uz miesas sarkanus punktiņus un saplūdušus plankumiņus un teica, ka meitenītei piemeties šarlaks, ka viņa nevarot palikt mājās, jō varot te aplaist ar slimību arī citus bērņus, un sāka zvanīt pa telefonu.

Drīzi ieradās divi balti krusttēvi, kuņiem tikai kājās bij melni zābaki un galvās melnas cepures, bet citādi abi pavisam balti.

Abi baltie krusttēvi jau pie durvīm prasīja, kur te esot slimā meitenīte, kuŗa braukšot viņiem līdzī? Bet meitenīte nemaz negribēja braukt līdzī pavisam svešiem krusttēviem, negribēja šķirties no mātes, no tēva, no lelles. Bet abi baltie krusttēvi bij ar meitenīti ļoti laipni un teica, ka nemaz nevajagot šķirties: lelli varēšot vest līdzī, arī tēvs vai māte varēšot braukt līdzī un vēlāki ciemā katru dienu. Apakšā uz ielas viņiem esot plaša kariete, kur visi ietilpšot. Gaidot tur bērais Puika un laukais Jēcis, tie tā gribot skriet, ka kučieris tikko varot noturēt — apkaltās kājas klabinot vien pret ielas akmeņiem.

Meitenīti ģērba, bet lelli viņa visu laiku neizlaida no rokām. Tad meitenīti ar visu lelli ietina siltā segā, un baltais krusttēvs melnajos zābakos ar melno cepuri tos aiznesa. Otrs krusttēvs ar spilvenu gāja nopakaļus, bet pirmais iekāpa kariatē palikt spilvenu pagalvī.

Meitenīte tikai drusku pamanīja ļaužu pūli uz ielas, sastājušos gar karieti, bet bēro Puiku un lauko Jēci viņa nemaz ne-

redzēja. Tikai dzirdēja, ka tie klabināja pakavus pret bruģi, kad kariete sāka ritēt uz priekšu. Meitenīte tikai ieteicās, lai paņīš sēžoties tai tuvāki klāt.

Brauca ilgī, gan pa gludām, gan pa burkstošām ielām. Reiz atšāvās vaļām pakalējās durvītiņas un meitenīte redzēja gan sniegainus, gan sarkanus skrejošus juntus, gan lēkājošas drātiņas un zilo debesī. Tad durvītiņas plevēra un viņa redzēja

tikai karietes pelēkos griestus, papiņa ģīmi un viena baltā krusttēva melno cepuri.

Bij jau apnicis te pustumsā tā augšpēdus gulēt, drēbēs satuntuļotai. Tad uz reizi ielas burkšķis aplkusa, kariete viegli ritēja pa smiltīm un apstājās. Izkāpa abi baltie krusttēvi, izvilka arī meitenīti ar visu lažiņu guļus no karietes un ienesa pa lielām durvīm mazā stikla istabiņā ar visu lelli un visu spilvenu.

Tīri kā pasakā: maza, maza istabiņa, visapkārt stikla sienas, pat griesti no stikla, un aiz griestiem liela lampa. Caur dubultām stikla rūtīm meitenīte nu redz durvju priekšā arī bēro Puiku un lauko Jēci un uz bukas kučieri ar pātagu rokā un pīpīti zobos. Abi baltie krusttēvi iesēžas karietē un aizbrauc. Bet citi baltie krusttēvi un baltās krustmātes steidzīgi staigā pa sētu, iet garām pa blakus durvīm iekšā un ārā un pa gaišajām istabām aiz stikla sienām . . . Tīri, kā apburtā stikla pilī.

Tad kāds balts krusttēvs atver no iekšpuses lielās stikla durvis un ienāk pie meitenītes. Apskata, izprašņā, iztausta un pasaka, ka abām ar lelli viņām te būšot jāpaliek kādus pusotra mēnešus, līdz pat pavasarim, kad uz kokiem sāks mesties lapas, bet papiņš ar māmiņu varēšot braukt ciemā katru dienu uz pāris stundām. Tad ienāk balta krustmāte, sauc meitenīti par kunkulīti, lellīti par mazmeitiņu, ietin tos atkal segā un aiznes ar visu spilvenu pa grantaino dārza celiņu uz attālu sarkanu māju, kurai visapkārt sastājušās augstas priedes ar cekulainām galvām un baltām sniega cepurēm.

Sarkanajā mājā aiz stikla durvīm atkal citas laipnas baltas krustmātes saņem meitenīti ar visu lelli un spilvenu, tā kā viņa pat nepamana, ka tēvs palicis aiz durvīm un aiziet pa čaukstošo sniegu atpakaļ uz mājām.

Mājās tēvs atrod dzīvokli priekšā atkal baltus krusttēvus, kuri meitenītes istabā grib nomērdēt slimības dīgļus, lai tie vairs nevarētu pieķerties citiem.

Plāna vidū uz skārda paplātes viņi nolikuši īpašu trijkāji, ielej tur zāles, kuŗu izgarojumiem jāizplata kodīgas gāzes un jānonāvē slimības dīgļus. Sataisa klīsteri, sagriež papīra strēmeles un aizlipina visas šķirbas logos, durvis, ventilacijā, lai

gāzes neizklātu citās telpās vai ārā. Tad aizdedzina trijkāja lampu, izšmauc uz ātru roku pa pēdējām durvīm, aizlipina tās ar visu atslēgas caurumu un tā atstāj līdz otrai dienai. Otrā dienā baltie krusttēvi atkal ierodas, izņem trijkāji un atver visus logus izvēdināšanai.

Tad tēvs ar māti sēžas tramvajā un brauc uz slimnīcu ciemā. Tramvaja galā salasījušies jau daudz citu tēvu un māšu, kuŗi gaida pie slimnīcas trelīņu vārtiem noteikto stundu. Kad atdara vārtus, apmeklētāji visi aizplūst pa dārza celiņiem katrs uz savu pusi. Uz sarkano šarlaka māju arī daudzi steidzas. Redzams, tie jau te pieraduši: katrs steidzas uzkāpt

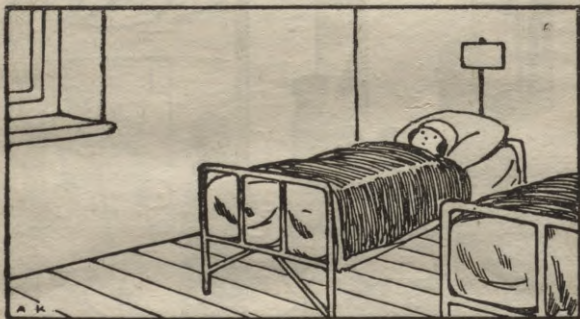
ārpusē pie loga uz savu kluci, jo zin, aiz kuŗa loga atrodas viņa slimnieciņš. No dažiem logiem kluči atņemti, te nes no jauna klāt.

Tēvs ar māti iet pie vakarējām stikla durvīm un prasa baltajām krustmātēm, kur varētu atrast vakar atvesto slimo meitenīti. Sadabū zināt, ka pie gala loga. Sameklē klučus, uzkāpj, piespiežas pie rūtīm un meklē acīm pa istabu. Gultiņu te daudz. Pie katras gultiņas tāfelīte ar uzrakstu, bet no āruses, no loga nevar salasīt. Mazie slimnieciņi visi vienādos baltos uzvalkos, daudzi aptītām, daži plikām galvām. Citi sēž gultā un rotaļojas uz pārbīdāmā dēliša ar bildītēm un lellēm,

citi atlaidušies spilvenos. Acīm mazie slimnieciņi arī meklē aiz rūtīm savus piederīgos un, atraduši, smaida tiem pretīm. Baltās māsas un kopējas staigā gar slimajiem un ir arī par starpniecēm sarunās, ja ir kas sakāms, bet no gultas līdz lo- gam nav sadzirdams.

Vakarējā meitenīte, arī ar notītu galviņu un pietvīkušu ģimīti, patlaban guļ. Drusku viņa paceļas, pamāj ar galviņu pret logu, parāda lellīti, pasmaida un atlaižas atkal spilvenā. Bet māsa pieliecas rūtei un saka, ka nekas nopietns neesot, slimība ejot parasto gaitu, drīzi būšot labāki un tad pavisam labi.

Un brauc tad jo bieži gan tēvs, gan māte, gan abi un kopā ar citiem apmeklētājiem skatās pie sarkanās mājas logiem

slimniekus. Daudziem slimajiem jau noņemti galvu apsienamie; citi jau izlaisti no gultām un staigā pa istabu; citi pošas jau uz mājām. Slimajai meitenītei arī jau noņemts apsienamais no galvas — nu atkal smaidi, rotaļas, grāmatas. Vienā pusē viņai tāda pat meitenīte, ar to var rotaļāties un sarunāties latviski, bet otrā pusē gultiņā kāds mazs, mazs puisītis ar melnu sprogainu, sprogainu galviņu. Tas, liekas, nesaprot vēl nekādu valodu, bet glaudīt viņu var un rotaļāties arī var, un viņš ar visu muti smejas, kad to ar pirkstu paķircina un saka: „Burru — burru — buc!“

Un visi mazie slimnieciņi ir kā liela, kopīga ģimene, un baltās krustmātes ir kā rūpīgas mātes, kuŗas sedz un kopj un uzrauga visu laiku. Un mierīgā, parastā slimnīcas dzīve rit

ikdienas gaitu, izņemot mazos uzbudinājumus, kad tramvajs atved apmeklētājus un pie loga parādas pazīstamie gaidītie ģimji. Un kad tie atvadas, kāpdami no klučiem zemē, tad daža laba asara nobirst gan iekšpusē aiz rūtīm, gan ārpusē uz klučiem.

Daži atveseļojušies aiziet vecākiem līdzī uz mājām. Meitenīte arī jau atveseļojusies, bet uz mājām viņa vēl netiek. No gultas gan izlaida. Tagad viņa var staigāt pa istabu, iet pie logiem, palīdzēt apkopt citus, kuŗi vēl atrodas gultās. Bieži pieved jaunus slimnieciņus klāt.

Meitenītei liekas, ka slimība lido pa visu Rīgu un metas klāt visiem bērniem, kuŗi tikai pagadās tuvāki ceļā; bet baltie krusttēvi melnajos zābakos un cepurēs stāv pie telefona un klausās, kur kāds saslimis un tad tūliņ ar bēro Puiku un lauko Jēci steidzas kariatē tos atvest šurpu.

Tikai mazo Rozīti ar savilkto kājiņu atveda no Ventspils pa dzelzceļu. Tas esot ļoti tāļu. Un Rozītes tēvs brauc pie viņas ciemā tikai pa svētdienām, iesūta Rozītei ābolus un apelsīnus, bet pats kāpj ārpusē uz kluci ar to sarunāties. Bez āboliem un apelsīniem cits viss aizliegts iesūtīt.

Un svētdienās visā sarkanā mājā ir kā svētki: slimnieciņi sēž savās gultiņās un ēd iesūtītos augļus un klausās caur rūtīm nostāstus par mājniekiem. Aiz rūtīm tad ir daudz galvu un katra stāsta savu, tā kā pat grūti visu saprast. Bet dienu, kad varēs doties līdzī uz mājām, katrs atveseļojies zin un vairākas reizes atkārtu un sauc caur rūtīm. Un arī no ārpuses to atkārtu.

XXXXXXXXXXXX

11. Pātiņš.

Pātiņš atmodās kādā vasaras naktī aploka laukumā. Melnā ķēve bij aizstājusies viņam priekšā un nelaida citus zirgus tam klāt. Izstiepis savas vēl nedrošās kājeles uz visām pusēm, viņš pastiepa purniņu ķēves paslēpenēs un kāriem malkiem sāka dzert silto pienu. Bet drīz viņš nogura stāvēt ar izstieptu galvu un zīst, un apgulās.

Ari citi zirgi bij nogulušies savrūp, netālu no ūdens siles, daži pavisam atstiepuši galvas, daži snauda, galvas turēdami uz augšu. Melnā ķēve vēl brītiņu pastāvēja, tad apostīja kumeli un nolikās tam blakus.

No rīta agri ienāca aplokā saimnieks, iekāra izkapti bērzā, kamēr noņems zirgiem dzelzs pinekļus. Jaunie zirgi visi uzleca viens pēc otra, pinekļiem žļerkstinādami, kad saimnieks gāja klāt tos pārīt. Uzleca arī melnā ķēve un viņai līdzī pātais kumeliņš. Nu tikai saimnieks ieraudzīja kumeliņu un gāja to aplaudīt. Ķēve ar greizsirdību noskatās uz saimnieku, kā tas ar vienu roku tura kumeliņu aiz kakla un ar otru

glauda viņa sānus un muguru. Kad kumeliņš sāka kļūt nemierīgs, saimnieks to piebīdīja ķēvei tuvāki. Pātiņš to saprata, ka nu jāsāk atkal zīst, un aizstiepa galvu pie melnā tesmeņa.

Saimnieks neņēma vairs izkapti un nesteidzās uz pļavu pie puīšiem, bet aizgāja pa celiņu uz vārstuļiem un atpakaļ uz mājām pēc miltiem: melnā ķēve bij jāpacienā ar gardu miltūdeni.

Jaunie zirgi nobrīnījās vien par saimnieku: katru rītu pēc pārsiešanas viņš noņēma mežābelē pakārto ūdens spanni, salēja no avota silē ūdeni un padzina zirgus no plikās atmatas krūmos ganīties. Bet šorīt viņš to bij aizmirsis. Ēst zirgiem arī vēl negribējās, bet dzert viņi dzēra arvienu tikai pret pusdienu, kad saule sāka karsēt.

Viens, otrs no zirgiem palūkojās uz Pātiņa pusi, kurš, pazīdies, stāvēja mātei blakām un vēcināja mazo kuplo astīti, jo rīta mušas jau sāka lidot. Gribējās zirgiem aplūkot tuvāki jauno biedri, bet atgādājās, ka ķēve naktī tos nebij laidusi kumeļam klāt, un negāja tuvu arī tagad. Aiz gaŗa laika viņi sastājās pāros un sāka viens otru knaustīt.

Atnāca saimnieks ar miltu kulīti un iekāra to mežābelē. Noņēmis zaros iekārto spanni, viņš salēja silē ūdeni un dzina jaunos zirgus dzert. Zirgi pieleca pie siles, redzēja, ka te tikai ūdens vien bez miltiem, nedzēra un skatījās apkārt. Saimnieks, rokas plātīdams, padzina zirgus krūmos.

Gribēja jaunajiem skriet pakaļ arī ķēve ar kumeļu, bet saimnieks sāka tos pielabināt un aizturēt: paglaudīja ķēvei skaustu, pasolīja tai miltūdeni.

Iesmēlis spanni ūdens no avota, saimnieks noņēma miltus, iebēra spannī kādu puskulīti, atlocīja piedurknī, krietni izmaiņoja un stiepa spannī ķēvei. Sīkajiem sapītajiem soliņiem ķēve nāca saimniekam pretīm un, it kā tencinādama, nemitīgi locīja galvu. Ūdens spannis ātri plāka, kad ķēve sāka dzert. Saimnieks pa to laiku noņēma ķēvei pinekli no kājām un pasvieda zem ķilmeņu krūma, kur bij paslēpti arī četri dzelzs pinekļi.

Tad ķēve ar kumeļu aizgāja krūmos pakaļ citiem zirgiem, bet saimnieks iekāra miltu kulīti labi paaugstu mežābeles za-

ros, noņēma no bērza savu izkapti un aizgāja uz pļavu pie puīšiem.

*
*
*

Pātiņš auga dūšīgi un nebaidījās vairs no citiem zirgiem. Ari ķēve vairs to nesargāja tik uzcītīgi. Saimnieks nāca vēl katru rītu pārņīt zirgus, bet nu skaitīja ķēvei miltus saujam. Ķēve izdzēra rītu spanni ar miltiem, bet pusdienā nāca ar citiem zirgiem kopā pie siles un dzēra vēl tīru ūdeni.

Karsto dienas vidū visi zirgi pavadīja krūmos, bet arī te nebij miera no mušām. Kad sastājās visi kopā, tad vēl kā nekā varēja glābties, bet astes bij jāvēcina visu laiku, jākustina gaiņājoties galvas un reizēm jāpiespeļ arī kājas pie zemes.

Melnā ķēve ar kumeliņu nestāvēja citu barā; ķēve baidījās, ka kāds no zirgiem, kaut netišām, tomēr varētu nodarīt pāri Pātiņam; viņi abi stāvēja iesāpus no citiem, un ķēve visu laiku vēcināja savu astraino asti un kustināja galvu. Pātiņš jau bij iemanījies pirmo dzīves gudrību: viņš savu galvu, kur visvairāk krīta virsū mušas, turēja mātes astes tuvumā, jo astrainā aste bij visdrošākais līdzeklis pret mušām.

Kad pārgāja pusdienas kveldze, zirgi izgāja klajumā, zālē. Mušas arī te laidās līdzī, bet te zirgiem pret mušām nāca talkā bezdelīgas, strazdi, cielaviņas. It īpaši daudz mušu apķēra bezdelīgas: visu laiku viņas šaudījās starp zirgiem, un neviens lidojiens, neviens pagriešanās viņām nebij lieka, viena muša pēc otras nozuda viņu platajās rīklītēs; kā sviestas viņas zibinājās te gar vieniem, te gar otriem sāniem, te nozuda, aizšaudamies uz laidaru pie bērniem.

Strazdi nebij tik veikli lidotāji, bet viņi ņēma lietu nopietnāki, ar apdomu: lai nebūtu jāmēro liekais ceļš līdz apšu caurumiem gatvī, līdz būrīšiem liepās un ģēveļu galos, viņi atveda savus bērnus līdzī, iesēdināja tos tepat blakus zālē, ķēra gar zirgiem mušas un tepat arī baroja mazos. Kas tie mazajiem bij par priekiem, kas par čurkstēšanu zālē visapkārt! Ari Pātiņš gribēja tuvāki apskatīt mazos čurkstīšus, un gāja tiem klāt, bet strazdēni pacēlās spārnos un pārlaidās drusku tālākī. Pātiņš atmeta ar galvu: ja jau ne, ne! un griezās atpakaļ pie mātes.

Druscīgi mierīgāki kļuva pret vakaru, kad mušas aizgāja gulēt, bet tad viņu vietā stājās knišļi, kuŗi līdz tam bij saulē rotaļājušies. Lielākie laidās spindzēdami klāt un metās padusēs un citās vietās, kur īsākas spalvas, bet it mazie odiņi lipinājās gar acīm un purnu, līda ausīs, kur spalvu gandrīz nemaz nebij. Kad tie visai ģilināja, Pātiņš papurināja galvu, piegāja pie lielajiem zirgiem un nobraucija tos nost.

* * *

Līdz šim Pātiņš pazina bez zirgiem, saimnieka, strazdiem un bezdelīgām, mušām un knišļiem, vēl tikai raibo žagatu, kuŗa arī reizēm atlaidās pie zirgiem un kaut ko čerkstēja. Tad kādu rītu agri, kamēr zirgi vēl gulēja atmatā, no krūmiem izlēca zaķis, panāca, kā ogas lasīdams, ar noliektu muguru uz priekšu un pašā atmatīņas vidū pacēlās sēdus un lūkojās ilgi visapkārt. Varbūt viņš redzēja gulošos zirgus, varbūt arī neredzēja. Tikai kad Lauķis iespraušļojās, zaķis aizleca atpakaļ krūmos, kūleņus mezdams.

Kādu rītu saimnieks atnāca bez izkopts un ar apaušiem. Pārpinis jaunus zirgus, viņš nāca ar apaušiem ķēvei klāt un runāja:

„Nu, tu, vecenīt, esi atpūtusies diezgan, šodien aparsim kartupeļus. Jaunos tajā darbā nevar lietot, tie vēl arvienu par daudz neprātīgi, izbradās visas dobes. Bet ar tevi mēs jau esam saraduši.“

Un saimnieks gāja papriekšu un turēja aiz muguras pavadu, bet ķēve kāpa izstieptā pavadā nopakaļus. Pātiņš soļoja mātei līdzī un iznāca pirmo reizi no aploka. Te viss bij gaišs un plašs. Blakus ceļam uz lauka ganījās govju bars. Govis sacēla ragus un skatījās — viņas tādu pātu zvēru vēl nebij redzējušas. Bet Pātiņam sametās bailes no tādiem ērmotiem ragulopiem, viņš žigli meklēja glābiņu pie mātes: pietecējis ķēvei klāt, viņš soli pa solim turējās viņai tuvu sānos.

Uz ceļa izskrēja ganu suns un, asti luncinādams, metās saimniekam klāt. Arī no tā Pātiņš baidījās: lai Dievs pasargā, ja tas arī viņam mestos klāt! Beidzot suns jocīgi nosēdās ceļmalā un skatījās Pātiņam virsū. Pātiņš nolieca gaiņādams galvu un ar riņķi apskrēja sunim apkārt.

Tad nonāca it kā pie jauna aploka, iegāja pa atvērtajiem vārstuļiem, tikai te nebija ne krūmu, ne koku, bet vairāki ēku pudurī. Saimnieks pietē kādai tumšai spraugai un lien tur iekšā. Bez stomīšanās arī ķēve kāpj viņam pakaļ un tumsā it kā pazūd. Pātiņš pagrozās, pagrozās, tad saņem dūšu un lec mātei pakaļ tumšajā spraugā. Kaut kas noklankst, un Pātiņš jūt kaut ko neparasti cietu zem kāju nagiem; viņam pat grūti aiz neparāšas te nostāvēt. Un no šejienes tumšā sprauga ir gaiša. Tad saimnieks iziet pa gaišo spraugu ārā, visapkārt nodun un nozūd pat pēdējā gaismas strīpa. Tagad Pātiņš ar māti ir pavisam tumsā. Tik melnu nakti un uz tik ātru roku Pātiņš neatmin nekad piedzīvojis. Viņš bailīgi piespiežas mātei, kuŗa ar savu silto mīksto purnu aptausta kumeļu, it kā drošinādama. Drīzi arī Pātiņš pierod pie tumsas, nomierinājas, atrod mātes pupu un sāk zīst.

Tad no ārpuses piegrabinas, parādās atkal gaišā švītra, pa kuŗu ienāk saimnieks un ved ķēvi ārā. Bet tagad te tik apžilbinoši gaišs, ka Pātiņam pirmajā acumirkļī pat asaras sardas acīs.

Saimnieks paņem turpat no vadža kādu apaļu daiktu ar caurumu vidū un tura to ķēvei pie paša deguna. Bet šī nemaz nebaidās un pati sprauž galvu iekšā, un beidzot apaļais daikts paliek karājamies kaklā. Saimnieks paņem tukšu oderkuli, uzņem uz pleciem krābainu žūkņu arkli, un nu visi iet gaŗā rindā ārā pa otriem vārstuļiem: saimnieks pa priekšu ar arkli un pavadu, pavadas galā ķēve un aiz tās Pātiņš.

Nonāk pie zaļa kartupeļu lauka, kur lēkā sienāži un lido tauriņi. Saimnieks iesprauž arkli zaļajā lauka malā un piesien ilkses ķēvei, kuŗa nenociešas, nenorāvusi dažus sulīgos lukstus. Bet saimniekam tas nav pa prātam un viņš uzmauc ķēvei galvā tukšo oderkuli.

Nu sākas aršana un vienmuļīga staigāšana pa kartupeļu vagu no lauka viena gala līdz otram, no žoga līdz pļavai un atpakaļ. No iesākuma Pātiņš katru vagu izstaigā līdzī, lai gan pa šauro vagu grūti noiet. Bet tad viņš nogurst un paliek tāļu pakaļ. Viņam gribas zīst, viņš pieskrej mātei klāt un šauj savu purnu viņas paslēpenēs, bet saimnieks uzšmūkstina, ķēve neapstājas, un Pātiņš nedabū zīst. Kas gan ar māti no-

ticis, ka viņa nedod ne pazīsties un kā viņai neapnīk te mūžam staigāt no lauka viena gala uz otru!

Beidzot Pātiņš pavisam noguris un vienaldzīgs pret visu. Viņš noliekas pļavā zālē un guļ. Tomēr nemiers to reizēm dzen augšām, tad viņš kāpj pa vagu mātei pretīm un mēģina atkal stāties pie zīšanas, bet nedabū un liekas nespēcīgi pļavā atkal gulēt.

Beigu beigās saimnieks apstājas, nojūdz ķēvi, noņem rikus un oderkuli, sapin, palaiž pļavā un sauc guļošam kumeljam:

„Cigiņ, cigiņ, nāc nu zīst!“ Un pats aiziet.

Ari ķēve iezviedzas. Ar jaunu sparū Pātiņš lec augšām un nu zīž, zīž. Spēki rodas no jauna, bet kājas tomēr nogurušas no staigāšanas pa vagu; kamēr saimnieks brokasto un māte ganās pļavā, Pātiņš liekas atkal turpat garšļaukus un pat aizmieg.

*
*
*

Šī bij Pātiņam pirmā visgrūtākā un garākā diena viņa mūžā, jo kartupeļu aparšana vilkās vēl arī pēc brokasta un pēcpusdienā, un tikai pret vakaru saimnieks aizveda ķēvi atpakaļ aplokā pie citiem zirgiem. Bet ar laiku pienāca vēl grūtākas un garākas dienas.

Rudenī veda uz pilsētu labību tirgū. Kādas trīs stundas no vietas bij jānostaigā bez apstājas pa cieta dubļaino ceļu

bez zīšanas, tad tikpat ilgi jādēd uz tirgus laukuma, kur starp riteņiem un svešajiem zirgiem pat nedrīkstēja ne apgulties un atpūsties, pēc tām jāmēro garais dubļainais ceļš atkal atpakaļ. Bet visgrūtākās un garākās dienas Pātiņam pienāca rudens īsajās dienās, kad saimnieks tam uzmauca galvā pirmos spurdžainos iemauktus ar asajām naglām, kuņas dūra mātes pašlēpenēs un tā vairs neļāva zīst.

Māte pret Pātiņu izturējās tikpat mīlīgi un vēlīgi, kā agrāki, bet tikko viņš savos asajos iemauktos grasījās zīst, no dzēlieniem iebiedētā māte sāka virpināt asti un spert. Pātiņam no iesākuma gan deva pa druskai govspianu, bet tas bija pavisam salkans un nevarēja atsvērt mātes pienu. Reizēm Pātiņam pat visas iekšas svilst aiz karstas kāres pēc mātes piena, viņš let atkal no jauna mēģināt zīst, bet bez spērieniem nekas citš neiznāk.

Tad sāka līt aukstais rudens lietus un tumšajās naktīs sāka slēgt zirgus stallī. Uz cietās grīdas, sasmacētā gaisā, Pātiņam bij grūti pierast gulēt. Sapņos viņš bieži redzēja aploka jauko dzīvi un zīda pēc patikas mātes silto gardo pienu, bet pamodies jūta sausu muti un atspiestus sānus. Viņš uzšāvās un iezviedzās; ķēve atbildēja savā steliņģī, bet nokļūt tur pie viņas nevarēja.

Ari citiem zirgiem varbūt spieda gulot sānus, jo tie pirms nogulšanās ilgi snauda stāvus. Pātiņš arī mēģināja stāvus snaust, bet viņš ilgi nevarēja izturēt un likās atkal uz cietās

grīdas. Labi vēl, ka viņš nebij piesiets pie siles, kā citi zirgi, bet varēja savā iesprostojumā svabadi griezties, uz kuŗu galu vien gribēja.

oooooooooooo

12. Zvirbuļa nesagaidītie ziemsvētki.

Zvirbulmāte Čivčiviene bij ļoti gādīga sieva: savu rudensperēkli viņa noturēja ligzdā visilgāki, bet kad jaunie zvirbulēni vairs nenocietās pažobelē un paši aizspurkstēja viens pēc otra uz žagaru čupu, Čivčiviene tos ieslēpa zaros un skujās, sačērkstējās ar tiem, un baroja tos vēl ilgi. Pats vecais zvirbulis Čivčivs šajā darbā palīdzēja viņai ļoti maz; viņam bij savi uzskati.

„Ko tos čerkšļus tik daudz lutināt! Tepat aiz žoga aug mieži, lai mācās dzīvot un iztikt paši!“

Bet Čivčivienes mātes sirds nebij tik viegli apmierināma. Viņa vēl labu laiku laidās jaunajiem zvirbulēniem līdzī un čerkstēja ar tiem miežu laukā.

Atlaidās atpakaļ no sava ziemēļu ceļojuma strazdi, sametās turpat laukmalas alkšņos, un jautri čaloja par došanos uz siltām zemēm pēc svaigiem kāpuriem. Čivčiviene rūpīgi piestājās pie vīra:

„Vai nelaidīsimies arī mēs? Pienāks ziema, būs te atkal jābadojas... Strazdi jau pošas ceļā.“

Bet Čivčivam savs prāts:

„Ko tu skaties uz mulķa strazdiem: tie neprot ēst graudus, no gaļas vien grib pārtikt. Lai laižas.“

Noplāva labību, sameta pie rijas gubās. Zvirbuļi nu te vien gandrīz visu dienu mitinājās. Uzmetas uz jumta, pačiepst, aizlaižas uz dīķi padzerties, iešpurkst dārzā iebaudīt ķiršus uz kāro zobu — un atkal atpakaļ labības gubās ērpēties vārpās.

Uz rijas čukura uzmetās mājas stārķis, atstiepa slaiķo kaklu un sāka klabināt savu gaŗo kaula knābi — saukt kopā kaimiņu stārķus. Salaižas arī tie, nospriež savā starpā, ka jau laiks doties atpakaļ uz siltajām zemēm: plāvās palikušas maz varžu; no aukstuma baidīdamās, tās salēkušas jau dīķos.

Čivčiviene atkal vīram klāt:

„Vai nelaisties arī mums kopā ar stārķiem? Tie mums parādīs ceļu.“

Čivčivam atkal sava gudrība:

„Ko tu, muļķe, skaties uz citiem muļķiem! Kurš prātīgs cilvēks ēd gaļu vien, bez maizes? Ja stārķi negrib pieņemt prātu un ēst graudus, lai laižas vien projām! Mums te gubās savests maizes vai cik!“

Vēlreiz zvirbuliене ierunājās par laišanos, kad bezdelīgas

bij sametušās uz telegrafa drātīm, un cita aiz citas vidžerēja par tālo ceļu, par siltajām aizjūras zemēm. Bet zvirbulis jo dusmīgi atčiepstēja sievai:

„Es nelaidīšos nekur vieglprātīgi projām no labības gubām, kurās saimnieks te licis samest priekš mums!“

Tajā pašā naktī pret rīta pusi aizlaidās bezdelīgas. Pārlaidās kļaidamas uz dienvidiem arī dzērves un mežzosis. Pa naktīm sāka salt, un no rītiem tāļu skanēja sastingusē sarmainā zeme. Sienāzišiem, kukainišiem, zirnekļiem, mušām kļuva auksti, viņi noslēpās zem lapām, salīda zemē, šķirbās, savilkās čokurā, piespieda nosalušās kājiņas pie vēl siltajiem vēderiņiem un nodevās dziļajam ziemas miegam. Ezis, gudriņieks, savāca savā paslēptuvē sausas lapas, sūnas, nokaltušu zāļu stiebrus veselu kaudzi, un iegulās pašā vidū, un iegrīma miegā tā, ka pat nedzirdēja ne sastingušās zemes dobjās skaņas.

Pelnrušķīte patlaban bij aiznākusi pie Sniega mātes, un iestājusies viņas darbā: atbraucījusi rokas, viņa purināja Sniegmātes pēļus un spilvēnus, tā kā baltās pūkas cēlās gaisā mākoņu mākoņiem, aizsedza sauli un lidoja zemē, un kuplām pārslām apklāja visu zemi.

Zvirbulī sev citur vairs neko neatrada, bet kasījās iekšā labības gubās, un lobīja ārā no vārpām nobriedušos graudus...

Tad kādā pievakarē lēnām pielīda pie labības gubām melna lokomotive, ar sarkanu kūlēju. Otrā rītā mazā gaismiņā melnā lokomobile sāka skaļi spiegt, bet sarkanais kūlējs, dikti rūkdams, sāka ņammāt labības gubas no vienas vietas: kampa iekšā labību klēpju klēpjiem, un splāva ārā salmus pa otru galu tāļu projām garās stīrpās, un nemitās, un nemitās, kamēr visas gubas nebij apēstas.

Zvirbulī no iesākuma baidījās no trokšņa, un nolūkojās uz neredzētajiem brīnumiem no tālienes. Tomēr tukšie vēderi tos dzina arvienu tuvāki. Labības gubām, ap kurām ļaudis rīkojās dakšām, ēdinādami kūlēju, zvirbulī neuzdrošinājās tuvoties, bet attālākajās salmu stīrpās viņi reizē reizēm sametās. Tomēr kāda maldīšanās, kāds uztraukums — jaunajās kaudzēs vārpas bij tukšas. Zvirbulī lēkāja, čiepstēja, meklēja; tikai retumis vēl kāds kur atrada pa graudiņam. Ar tukšiem vēderiem bij jālien pažobelos gulēt.

Nu sākās zvirbulīem bēdu dienas.

Sniegmātes pēlu pūkas lidoja no debesīm jo bieži, un apklāja visu ar biezu sniega kārtu. Sals kļuva arvienu stiprāks, it īpaši naktīs, bet ar tukšajiem vēderiem sala vēl vairāk. Vecais Čivčivs vairs nelielījās ar savām labības gubām, bet kļuva lēkāja gar zirgstaļļa durvīm, kur atrada siena ziedos pa sēkliņai; izknābāja vēl siltos zirgu mēslus, kur reizēm mantoja pa samirkušam rūgtam graudam; lēkāja apkārt suņu silītei, kur dažreiz suņiem palika pa neizlaizītam putrainīgam.

Te visur viņam laidās līdzī vesels bars citu izsalkušu zvirbuļu, un katrs atradums bij vēl jāiekaŗo, jāatņem citiem zvirbuļiem, kuŗi tagad ne labprāt grieza ceļu, bet spurinādami un dikti čiepstēdami turējās pretīm. Un katru auksto, gaŗo nakti bij jāpavada pūsmiegā, domājot un sapņojot par tukšo vēderu.

Vakaros Čivčivs tagad bij iemanījies sprauties iekšā no apakšas salmu jumtā, un iztaisījis te jau krietni dziļus iedobumus. Pa paradumam citi zvirbuļi spraudās viņam pakal, un tā iespieda cits citu jo dziļāki. Te dobumos, cieti kopā saspiedušiemies, iznāca visai neērta, tomēr siltāka nakstguļa jumta salmos. Tādu dobumu pažobeļos ar laiku saradās diezgan daudz, un novietošanās viņos uz nakstguļu notika katru reizi ar lielu troksni un plūkšanos. Ārā palikušie sala, un spiedās cietāki iekšā jau piepildītajā dobumā, bet priekšā iespiestie dūsmīgi turējās pretīm, dikti čiepstēja un knāba. Dažs no iespiestajiem vēl vēlā naktī, nevarēdams izturēt spiedienu, gribēja pagriezties uz otriem sāniem — un grūstīšanās, un berzēšanās, un plūkšanās iesākās nakts vidū no jauna.

Ārpusē palikušie noliesējušie zvirbuli ļoti aukstajās naktīs neizturēja līdz rītam, bet nosaluši nokrita zemē sniegā. Tā kādu rītu starp citiem nosalušajiem gulēja arī Čivčiviene.

* * *

Ari citi putni, kuņi pa vasaru nemaz nerādījās cilvēku tuvumā, bada dzīti, kļuva tagad daudz drošāki, un nāca no piesnigušā meža pie cilvēka pēc barības. Sētā ieradās dzeltēnkrūtainās zīlites, pelēkās vārnas un raibās žagatas. Katra sētā kaut ko meklēja, un arī šo to ēdamu atrada.

Zvirbuli ar katru dienu kļuva izsalkušāki, un tādēļ arī bezbailīgāki, un uzņēmīgāki. Turpat gar mājnietu kājām viņi lēkāja pa melni nobristajām lievenēm un reizēm lēca pat iekšā priekšnamā uzlasīt kādu nobirušu maizes drupatiņu. Spangumainais runcis nagus vien stāipīja, noskatīdamies uz pārdrošajiem putnējiem zvērojošām acīm. Tikai negadījās neviens pa ķērienam.

Tuvojās ziemsvētki. Mājnieki gatavoja svētku cieņas: kava un svilināja cūkas, cepa plāceņus, brūvēja alu. Svētku sajūsma valdīja nevien laudīs, bet arī putnos. No agra rīta žagatas jau sēdēja uz kūts jumta, žadzināja, un gaidīja atkritumus no cūku iekšām. Vārnas, salaidušās turpat uz žoga, noraudzījās cūku svilināšanās un ziņkārīgi ķerca:

„Ko - va - ār? Ko - va - ār?“

Bet priekšnamā lielais toveris bij piebērts pilns ar iesalu. Vēl tikai vārija ūdeni, ko liet plucināšanai iesalam virsū. Zvirbuli viens pēc otra lēca no lieveņa iekšā priekšnamā, ķēra no klona augšām pa nobirušam iesala graudam, un špurkstēja atpakaļ ārā uz sniegaino žogu.

Gaišajā durvju pusē jau visi graudi bij uzlasīti, atlika vēl daži iesala graudi tumšajā toveŗa pusē. Tos varēja dabūt tikai visdrošākais, par kādu skaitījās mūsu Čivčivs. Divas

reizes jau viņš bij izčiepis pa iesala graudam un tagad, uz žoga tupēdams, dikti čiepstēja un lielījās, ka priekš viņa tā esot nieka lieta — iznest no priekšnama pa miežu graudam; viņš iešot vēl, un vēl...

Un iešpurkstēja atkal zem toveŗa. Bet paŗibēja durvis spangumainais runcis, saslējās stāvus, un ar ķepu saķēra atpakaļ laidošos zvirbuli un, dikti ņurdēdams, uzskrēja ar to gar paksi augšām bēniņos.

Tā Čivčivs nedabūja nosvinēt ziemsvētkus.

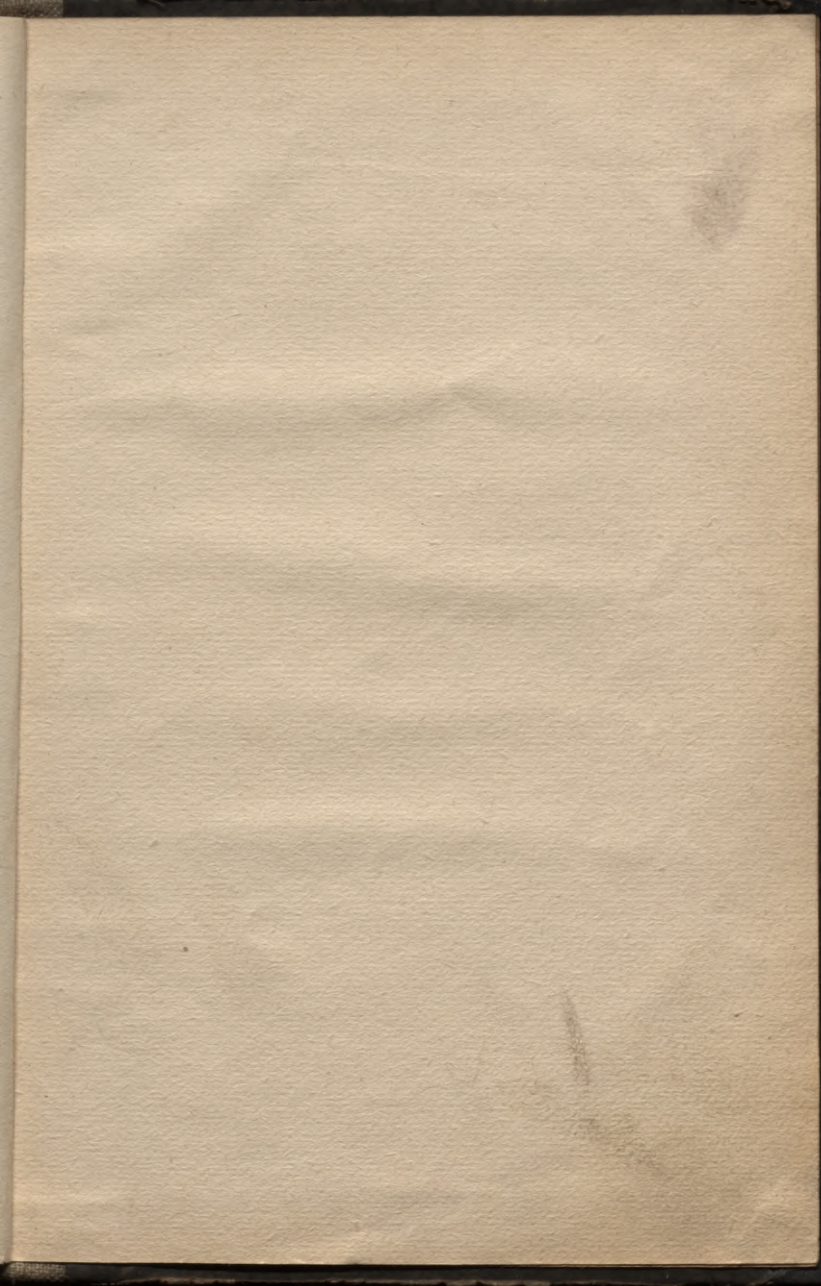
oooooooooooo

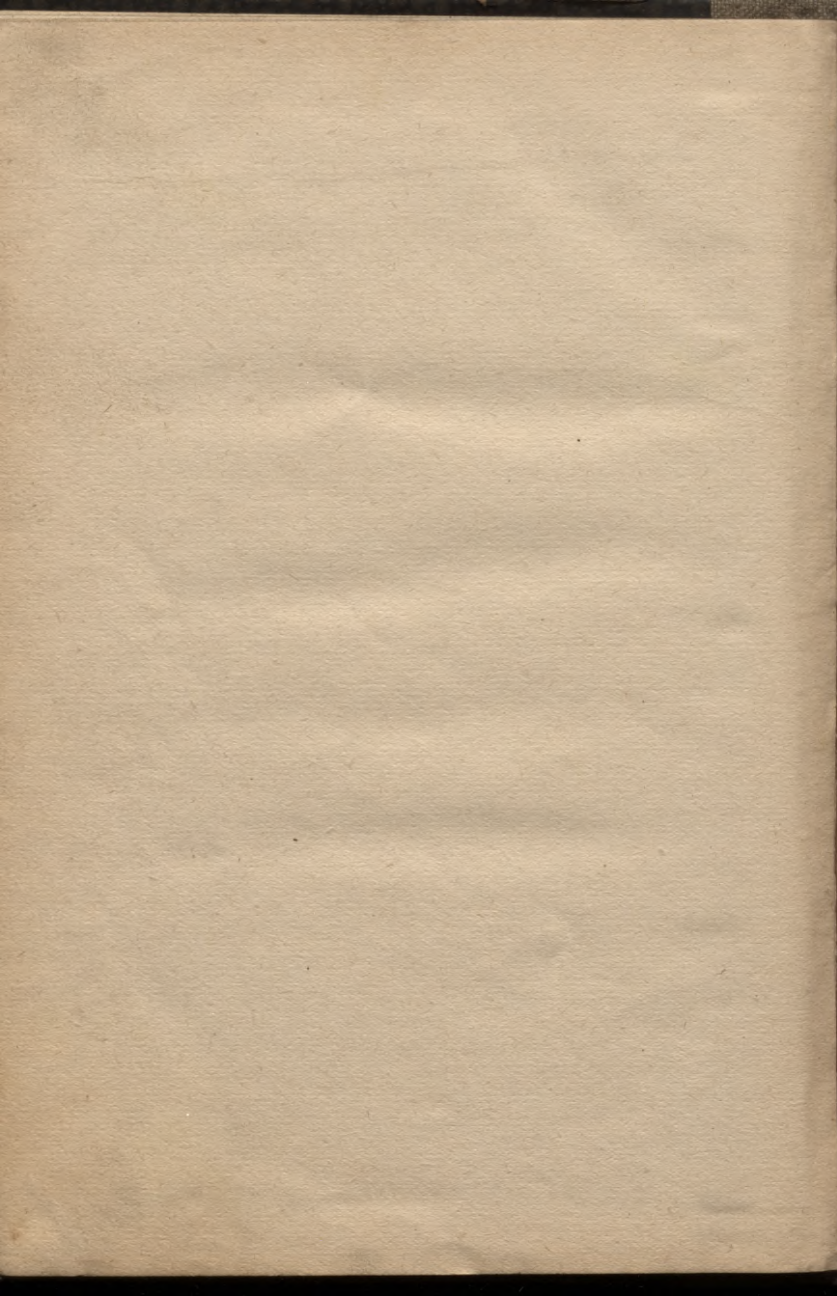

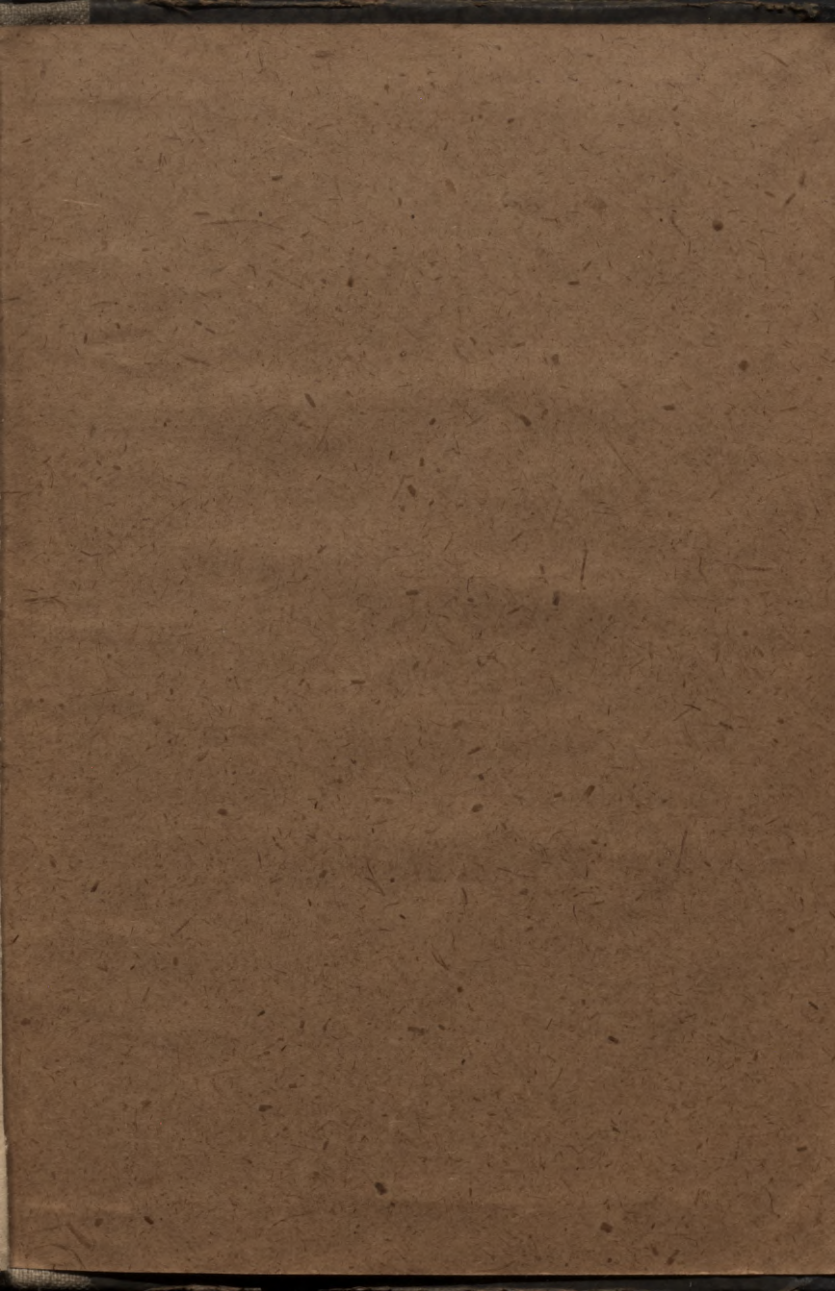
Saturs.

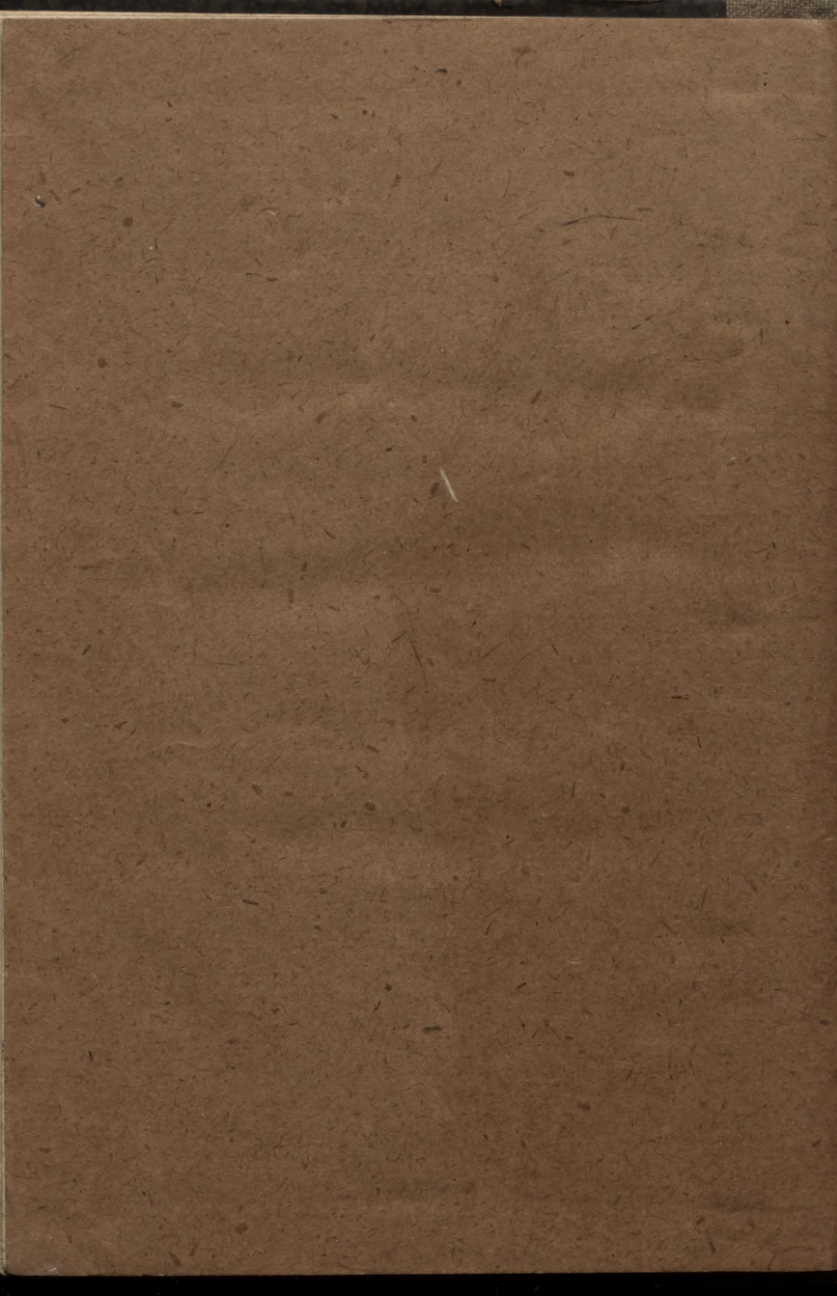
	Lp. p.
Prūši	3
Zirnēkli	9
Peles	14
Pilēni	20
Cīruļi	26
Tītars	32
Teliņi	39
Vēži	46
Dzegūze un vālodze	53
Slimība	60
Pātiņš	66
Zvirbuļa nesagaidītie ziemsvētki	74

42

7 LVB

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0310031123